

KNJIŽNICA IVANA TAVČARJA ŠKOFJA LOKA

Anja Pipan

**UPORABA PORTALA BIBLOS MED UPORABNIKI KNJIŽNICE IVANA
TAVČARJA ŠKOFJA LOKA**

Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Škofja Loka, 2020

IZJAVA O AVTORSTVU IN O JAVNI OBJAVI PISNE NALOGE

Spodaj podpisana, Anja Pipan izjavljam, da sem avtorica pisne naloge za bibliotekarski izpit za bibliotekarja z naslovom: Uporaba portala Biblos med uporabniki Knjižnice Ivana Tavčarja Škofja Loka.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- sem pisno nalogo izdelal(a) samostojno in je moje avtorsko delo,
- so dela drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih navajam neposredno ali povzemam, navedena oziroma citirana v skladu s standardom APA,
- sem besedila ali podatke, ki so avtorsko zaščiteni, uporabil(a) v skladu z določbami zakona, ki določa avtorske pravice,
- je elektronska oblika pisne naloge istovetna s tiskano obliko naloge,
- na podlagi 23. člena Pravilnika o bibliotekarskem izpitu ter v skladu s prvim odstavkom 21. člena Zakona o avtorski in sorodnih pravicah dovoljujem javno objavo elektronske oblike pisne naloge na portalu Digitalne knjižnice Slovenije.

Podpis avtorice: Anja Pipan

V Škofji Loki, dne 30. 11. 2020

Ključna dokumentacijska informacija

Ime in PRIIMEK: Anja PIPAN

Naslov pisne naloge: Uporaba portala Biblos med uporabniki Knjižnice Ivana Tavčarja Škofja Loka

Kraj: Škofja Loka

Leto: 2020

Št. strani: 28 Št. slik: 12 Št. preglednic: 3

Št. prilog: 8 Št. strani prilog: 11 Št. referenc: 29

Strokovno usposabljanje za bibliotekarski izpit je potekalo v: Knjižnici Ivana Tavčarja Škofja Loka

Mentor v času strokovnega usposabljanja: Ana Marija Miklavčič

UDK: 027.022:004.738.5:655.41(497.4Škofja Loka)

Ključne besede: elektronske knjige, Biblos, uporabniki, izposoja, splošne knjižnice, Knjižnica Ivana Tavčarja, Škofja Loka

Izvleček:

V raziskavi smo želeli preučiti trende izposoje e-knjig ter izkušnje in mnenje uporabnikov Knjižnice Ivana Tavčarja Škofja Loka o portalu Biblos. Opravili smo dvodelno raziskavo. V prvem delu smo preučili statistike izposoje e-knjig med leti 2017 in 2019. V drugem delu smo izvedli raziskavo med uporabniki Knjižnice Ivana Tavčarja Škofja Loka. Izdelali smo dva vprašalnika, za uporabnike in neuporabnike Biblosa. Do anketirancev smo dostopali osebno ob obisku knjižnice, z orodjem Ika pa smo izdelali tudi spletna vprašalnika ter ju objavili na Facebookovi strani KITŠL in poslali uporabnikom s seznama za obveščanje. Pridobili smo 42 odgovorov uporabnikov in 131 neuporabnikov Biblosa. Ugotavljamo, da vsako leto narašča število izposoj e-knjig. Največ izposoj beležimo v poletnih mesecih. Najbolj brani so ljubezenski in kriminalni romani. Med vsemi anketiranci je četrtnina uporabnikov Biblosa, medtem ko ga 54 % vprašanih sploh ne pozna. Med uporabniki Biblosa jih je polovica zanj izvedela v knjižnici, zato menijo, da bi lahko več pozornosti namenili njegovi promociji. V knjižnici so jim pojasnili uporabo, a se ga je večina naučila uporabljati sama. Poleg nepoznavanja Biblosa je pomemben razlog za njegovo neuporabo želja po branju knjig le v tiskani verziji. Raziskavo smo opravili pred pandemijo koronavirusa. Potem se je močno povečala promocija Biblosa, zaradi česar se je povečala njegova uporaba.

Kazalo vsebine

1 UVOD	1
2 E-KNJIGE IN KNJIŽNICE	1
2.1 DEFINICIJE E-KNJIGE	1
2.2 E-KNJIGE V KNJIŽNICI.....	2
2.3 BIBLOS.....	4
3 RAZISKAVE BRALNIH NAVAD	5
4 E-KNJIGE V KNJIŽNICI IVANA TAVČARJA ŠKOFJA LOKA	8
4.1 KNJIŽNICA IVANA TAVČARJA ŠKOFJA LOKA.....	8
4.2 UPORABA PORTALA BIBLOS	8
4.2.1 Namen in raziskovalni problem	8
4.2.2 Raziskovalna vprašanja	9
4.2.3 Metoda in vzorec	9
4.3 REZULTATI.....	10
4.3.1 Statistike Biblos in COBISS	10
4.3.2 Uporabniki Biblosa	13
4.3.3 Neuporabniki Biblosa	17
5 RAZPRAVA	19
6 ZAKLJUČEK	24
7 NAVEDENI VIRI IN LITERATURA	26
8 PRILOGE	I
Priloga 1: Vprašalnik za uporabnike portala Biblos.....	I
Priloga 2: Vprašalnik za neuporabnike portala Biblos	IV
Priloga 3: Seznam 10 največkrat izposojenih naslovov po letih	VI
Priloga 4: Zastopanost žanrov glede na 50 največkrat izposojenih e-knjig po letih	VII
Priloga 5: Mnenje uporabnikov Biblosa.....	VIII
Priloga 6: Demografski podatki uporabnikov Biblosa	IX
Priloga 7: Mnenje neuporabnikov Biblosa.....	X
Priloga 8: Demografski podatki neuporabnikov Biblosa	XI

Kazalo preglednic

Preglednica 1: Nakup leposlovnih in strokovnih e-knjig po letih	10
Preglednica 2: Nakup e-knjig za otroke in mladino ter odrasle po letih	11
Preglednica 3: Izposoja e-knjig po letih	11

Kazalo slik

Slika 1: Izposoja e-knjig po mesecih	12
Slika 2: Kje so uporabniki izvedeli za portal Biblos	13
Slika 3: Bralne naprave, ki se uporabljajo za branje e-knjig	14
Slika 4: Število e-knjig, ki so si jih uporabniki v preteklem letu izposodili preko Biblosa	15
Slika 5: Želeni žanri e-knjig	15
Slika 6: Branje tiskanih in e-knjig med neuporabniki Biblosa	17
Slika 7: Izobrazbena struktura uporabnikov Biblosa	IX
Slika 8: Status uporabnikov Biblosa	IX
Slika 9: Starostna struktura uporabnikov Biblosa	IX
Slika 10: Izobrazbena struktura neuporabnikov Biblosa	XI
Slika 11: Status neuporabnikov Biblosa	XI
Slika 12: Starostna struktura neuporabnikov Biblosa	XI

Razlaga kratic

KITŠL – Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka

MKL – Mestna knjižnica Ljubljana

Zahvala

Zahvaljujem se knjižničarkam v Knjižnici Ivana Tavčarja Škofja Loka za pomoč pri zbiranju odgovorov. Predvsem pa se zahvaljujem mentorici Ani Mariji Miklavčič ter Tini Oman za strokovne nasvete, pomoč in usmerjanje v času strokovnega usposabljanja ter pri izdelavi naloge.

1 UVOD

Izposoja knjig je že od nekdaj temeljna storitev splošnih knjižnic. S prihodom novih tehnologij se spreminjajo tudi navade uporabnikov in vedno več je takih, ki si želijo brati tudi elektronske knjige. Leta 2013 je založba Beletrina vzpostavila platformo Biblos za izposajo e-knjig v knjižnicah. V sedmih letih se je e-knjiga uveljavila med bralci splošnih knjižnic in Biblos beleži vsakoletno rast izposoje.

Tudi v Knjižnici Ivana Tavčarja Škofja Loka (dalje KITŠL) opažamo rast uporabe e-knjig med svojimi uporabniki. V nalogi želimo preučiti trende izposoje in navade uporabnikov pri uporabi Biblosa. V prvem delu smo preučili izposajo e-knjig v obdobju od 2017 do 2019. Podatke smo pridobili iz statistik COBISSa in Biblosa. V drugem delu raziskave smo z anketno metodo preučili uporabo portala Biblos med uporabniki KITŠL. V ta namen smo izdelali dva vprašalnika, za uporabnike in neuporabnike Biblosa. Z raziskavo smo želeli dobiti vpogled v želje in navade uporabnikov KITŠL. Tako bi pridobili vedenje o tem, kako lahko zanje izboljšamo storitev izposoje e-knjig. Ker platformo Biblos upravlja založba Beletrina, na nekatere stvari KITŠL nima vpliva (npr. na delovanje aplikacije). Lahko pa svojim uporabnikom nudi čim boljši izbor e-knjig ter informacije o uporabi portala.

2 E-KNJIGE IN KNJIŽNICE

2.1 DEFINICIJE E-KNJIGE

Bibliotekarski terminološki slovar (Kanič idr., 2009, str. 87) navaja, da je elektronska knjiga:

- »1. monografska publikacija na elektronskem mediju, predvsem na optičnih diskih, internetu; prim. tiskana knjiga, elektronski časopis, elektronska serijska publikacija.
2. monografska publikacija v elektronski obliki, ki se jo lahko uporablja le s temu namenjeno posebno programsko opremo na osebem računalniku.
3. prenosna računalniška naprava za listanje, branje elektronskih dokumentov.«

Čeprav obstajajo številne definicije e-knjige, pa so povečini pomanjkljive, saj ne upoštevajo večplastnosti e-knjig. Z oznako e-knjiga poimenujemo tako vsebino kot bralno napravo. Vassiliou in Rowley (2008) sta preučili in primerjali različne definicije e-knjige. Na podlagi ugotovitev sta oblikovali novo, dvodelno definicijo:

- E-knjiga je digitalni objekt z besedilno in/ali drugo vsebino, ki nastane kot rezultat povezovanja poznanega koncepta knjige s funkcijami, ki jih je mogoče zagotoviti v elektronskem okolju.
- E-knjige imajo običajno funkcije, kot so: iskanje, navzkrižno sklicevanje, hiperpovezave, zaznamki, opombe, poudarki, večpredstavnostni objekti in interaktivna orodja.

2.2 E-KNJIGE V KNJIŽNICI

V izposojah e-knjig so vključeni štiri akterji (Dussolier, 2015). To so:

- založniki oziroma lastniki avtorskih pravic,
- distribucijske platforme,
- knjižnice,
- uporabniki.

Poznamo več različnih modelov e-izposoje. Knjižnice lahko upravljajo svoje lastne platforme (z lastnimi in/ali licenčnimi vsebinami) ali pa omogočajo dostop do platform, ki jih upravljajo posredniki (Matulionyte, 2017; Mount, 2014).

Založniki in distributerji e-knjig so imeli dolgo časa zadržke glede izposoje e-knjig v knjižnicah, saj so se bali, da bi s tem izgubili prihodke. Vendar se je zgodilo ravno nasprotno, saj je prodaja e-knjig in bralnih naprav narasla zaradi večanja popularnosti tovrstnega načina branja (Arch, 2016). Vseeno želijo ponudniki e-knjig zaščititi svoje prihodke, zato se poslužujejo naslednjih modelov prodaje oziroma licenciranja e-knjig (Arch, 2016; Dussolier, 2015; Mount, 2014):

- Knjižnica odkupi en naslov e-knjige, do katerega lahko sočasno dostopa le en uporabnik. Ko se izteče rok izposoje, je naslov na voljo drugemu uporabniku. Ta model imitira izposoj tiskanih knjig. Gre za najpogostejši način licenciranja. Za popularne naslove lahko knjižnica kupi več licenc iste e-knjige.
- Do enega naslova e-knjige lahko sočasno dostopa več uporabnikov, vendar pa ponudnik omeji izposoj. Omejitev je lahko časovna (npr. naslov je dostopen za eno leto) ali pa je vezana na število izposoj oziroma prenosov. Ko se izteče rok oziroma porabijo vse licence, lahko knjižnica ponovno dokupi naslov. Ta model temelji na predpostavki, da se tudi fizična knjiga obrabi in jo je treba zamenjati.

- Hibridni modeli najpogosteje kombinirajo model licenciranja za enega uporabnika (za novejša naslove) z večuporabniškimi licencami za starejše naslove, včasih tudi neomejeno uporabo za naslove v javni domeni.

Knjižnice se srečujejo s številnimi izzivi, povezanimi z izposojjo e-knjig. Povečini imajo knjižnice dostop do manjšega števila naslovov e-knjig od dejanske produkcije, medtem ko nekateri založniki celo zavračajo izdajanje e-knjig. Pogosto prihaja do časovnega zamika med izidom tiskane in e-knjige oziroma založniki ponudijo knjižnicam e-knjige potem, ko so že nekaj časa v prosti prodaji. Ponekod zahtevajo založniki za e-knjigo veliko višjo ceno kot za tiskano verzijo, knjižnice pa potem omejijo tudi z različnimi modeli licenciranja (Matulionyte, 2017). Knjižnice se lahko za nakup e-knjig povezujejo v konzorcije (Dussolier, 2015).

Redke raziskave so preučile, koliko e-knjig uporabniki po opravljeni izposoji dejansko prenesejo na svoje naprave, jih odprejo in preberejo. Te podatke povečini zbirajo ponudniki e-knjig, a jih neradi delijo s knjižnicami. Nekateri ponudniki beležijo bralne seje posameznih uporabnikov (npr. koliko strani so odprli, kopiranje vsebine). OverDrive, največji ponudnik e-knjig v angleško govorečem okolju, beleži koliko izposojenih knjig so bralci dejansko prenesli na svoje bralne naprave. Na primeru kanadske splošne knjižnice, ki omogoča izposojjo e-knjig preko OverDrivea, je bila opravljena analiza izposoje in prenosov. Ugotavljajo, da se vsako leto poveča število izposoj za okoli 25 %. Delež e-knjig, ki so si jih uporabniki izposodili, ne pa tudi prenesli na bralne naprave, se z leti povečuje in je v 2017 znašal 11 % (Lieu in Zhao, 2019). Pri Kobu, največjemu kanadskemu ponudniku e-knjig, ugotavljajo, da ljudje ne preberejo kar 60 % knjig, ki jih kupijo pri njem. Višja, ko je cena e-knjige, manjši je njihov interes za branje (Kozlowski, 2015).

Knjižnice po svoji naravi stremijo k omogočanju čim bolj liberalnega dostopa do vsebin, a so v primeru e-knjig omejene, saj so te v lasti in pod nadzorom ponudnikov. Slednji upravljajo platforme za izposojjo e-knjig. Da bi se zaščitili pred kršenjem avtorskih pravic in nenadzorovanim kopiranjem, uveljavljajo pravice, vezane na digitalno okolje, t. i. DRM (Breeding, 2017).

IFLA je izdala načela e-izposoje v knjižnicah (IFLA principles of library e-lending, 2013):

1. Knjižnica mora imeti pravico do nakupa katerekoli komercialno dostopne e-knjige brez embarga.
2. Knjižnica mora imeti dostop do e-knjig pod razumnimi pogoji in pravično ceno.
3. Nakup oziroma licenciranje e-knjig mora spoštovati omejitve avtorskega prava in izjeme za knjižnice v okviru nacionalne zakonodaje.
4. E-knjige, dostopne v knjižnicah, morajo biti neodvisne od platform in razvite s standardi dostopnosti (npr. vključitev v knjižnične sisteme in kataloge, združljivost z različnimi bralnimi napravami).
5. Vzpostaviti je treba strategije za dolgoročno ohranjanje naslovov e-knjig v knjižnicah.
6. Storitve e-knjig morajo zagotavljati varovanje zasebnosti uporabnikov.

2.3 BIBLOS

Leta 2013 je pod okriljem založbe Beletrina zaživel Biblos. Gre za spletni distribucijski portal, ki omogoča tako nakup e-knjig kot tudi njihovo izposajo v knjižnicah. Namenjen je slovenskim uporabnikom in knjigam v slovenskem jeziku¹. Od leta 2015 Biblos uporabljajo vse slovenske splošne knjižnice (Razpet, 2017).

Biblos se poslužuje hibridnega modela licenciranja e-knjig. Knjižnice morajo najprej plačati letno članarino, ki jim omogoča neomejen dostop do e-knjig v javni domeni. Potem knjižnica dokupi naslove e-knjig po lastni izbiri. Posamezna licenca omogoča 52 izposoj in ni časovno omejena. Po uporabi licence se knjižnica odloči ali bo dokupila naslov. Cena posameznega naslova e-knjige znaša 70-90 % cene tiskanega izvoda. Uporabnik ima knjigo lahko izposojeno 14 dni (Mount, 2014).

Raziskava uporabe Biblosa (Razpet, 2017; Zamida, 2016) ugotavlja, da prihaja vsako leto do višje rasti izposoj. 54 % uporabnikov dostopa do Biblosa preko osebnih računalnikov in bralnikov². Sledi branje na tabličnih računalnikih (33 %) in pametnih telefonih (13 %). Največ

¹ Dne 29. 9. 2020 vsebuje portal 1005 e-knjig v tujih jezikih, največ v hrvaščini (Beletrina, 2020).

² Za dostop do e-knjige na bralniku je potrebno, pri starejših modelih bralnikov, najprej izvesti prenos na računalnik.

izposoj beležijo v poletnem času. Prevladujejo odrasli bralci z višjo stopnjo izobrazbe. Mladi do 20. leta predstavljajo le 11 % uporabnikov. Glede na spol prevladujejo ženske uporabnice. Najbolj brani so sodobni romani.

3 RAZISKAVE BRALNIH NAVAD

Obstajajo številne raziskave bralnih navad. V nadaljevanju je izbor različnih raziskav, tujih in slovenskih, ki so preučile branje tiskanih in e-knjig.

Summers (2013) ugotavlja vpliv spola na bralne navade. Ugotavlja, da ženske raje berejo leposlovje, medtem ko moški enakovredno posegajo po leposlovju in strokovni literaturi. Prav tako oboji raje berejo tiskane vsebine, čeprav uporablja bralnik dvakrat več žensk kot moških. Po drugi strani je raziskava iz Buenos Airesa (Cuiñas in Moreno, 2017) pokazala, da spol nima vpliva na količino prebranih knjig in izbiro formata. Ugotavlja tudi, da je med bralci bolj priljubljena tiskana knjiga, saj le 4 % anketirancev ni prebralo nobene tiskane knjige v zadnjem letu, medtem ko je bilo v enakem obdobju nebralcev e-knjig 44 %. 63 % vprašanih je prebralo vsaj 5 tiskanih knjig, medtem ko je enako število e-knjig prebralo 37 % vprašanih. E-knjige najpogosteje berejo na pametnih napravah, najmanj pa na bralnikih.

Raziskava bralnih navad turških študentov različnih študijskih smeri je pokazala, da ti povečini berejo leposlovje, pri čemer izstopajo romani, saj jih bere 87 % vprašanih. Sledi študijsko gradivo s 50 %. 4,5 % študentov se je opredelilo za nebralce. Študenti posegajo po e-knjigah povečini iz študijskih razlogov, 35,5 % vprašanih pa tudi za branje leposlovja (Cumaoglu idr., 2013).

Ameriška raziskava (Rea, 2019) je preučila bralne navade petih različnih generacij. To so generacija Z (16-22 let), milenijci (23-38 let), generacija X (39-54 let), baby boom generacija (55-73 let) in tiha generacija (74-91 let). Večina anketirancev bere knjige v različnih formatih, pri čemer večina najraje bere trdo vezane knjige. Prav tako večina anketirancev najraje bere leposlovje (v povprečju 61 % vprašanih v vsaki skupini). Po e-knjigah najpogosteje posega generacija milenijcev (41 %), najredkeje pa tiha generacija (29 %). Med generacijami obstajajo razlike v načinu branja e-knjig. 77 % generacije Z bere na pametnih telefonih, medtem ko

predstavniki starejših generacij najpogosteje berejo na bralnikih. Vsaj tretjina vsake generacije uporablja različne bralne naprave.

Številne države izvajajo obsežne raziskave bralnih navad svojih prebivalcev. V avstralski nacionalni raziskavi (Throsby idr., 2017) ugotavljajo, da je branje priljubljena prostočasna dejavnost. Tiskane knjige bere 90 %, e-knjige pa 53 % vprašanih. Med leposlovnimi deli najraje posegajo po kriminalnih romanih in trilerjih, med strokovnimi vsebinami pa po (avto)biografijah in spominih. Za branje e-knjig najpogosteje uporabljajo tablični računalnik, sledijo pametni telefon, bralnik in na zadnjem mestu računalnik.

Raziskavo bralnih navad so izvedli tudi v Ameriki. Perrin (2016) navaja, da bere tiskane knjige 65 %, e-knjige pa 28 % Američanov. Za branje najpogosteje uporabljajo pametne telefone in tablične računalnike. V primerjavi s predhodno raziskavo iz leta 2012 ugotavljajo, da delež uporabnikov bralnikov ostaja nespremenjen. V raziskavi so ugotavljali tudi vpliv izobrazbe na pogostost branja. Z višanjem izobrazbe posameznika narašča verjetnost, da bo bral tiskane in e-knjige. Tako v raziskavi ugotavljajo, da berejo diplomanti e-knjige štirikrat, tiskane knjige pa dvakrat pogosteje od oseb, ki niso zaključile srednješolskega izobraževanja.

Bralne navade odraslih so preučili tudi v Singapurju (Lee, 2018). Med Singapurčani je 69 % bralcev knjig, pri čemer je delež takih, ki jih berejo tedensko ali pogosteje 19 %. Najpogosteje berejo tiskane knjige (95 %), medtem ko 41 % bere tudi e-knjige. Največ bralcev e-knjig je v starostni skupini 20-29 let. Glede na vsebino imajo raje strokovne tematike. Leposlovje bere 57 % vprašanih. Glede na žanr najraje berejo kriminalne romane, trilerje, humor in znanstveno fantastiko, mlajše ženske pa tudi ljubezenske romane.

V ameriški raziskavi (Raine in Zickhur, 2012) so preučili izposojanje e-knjig med uporabniki splošnih knjižnic ter ugotovili, da 58 % uporabnikov ne ve ali njihova knjižnica omogoča izposojanje e-knjig. Glavne težave uporabnikov, ki želijo brati e-knjige so, da ni na voljo zelenega naslova e-knjige (56 %), da je za e-knjigo čakalna vrsta (52 %) ali pa da njihova bralna naprava ni združljiva s formatom e-knjige (18 %). Med uporabniki, ki berejo e-knjige je 57 % takih, ki si e-knjige raje izposodijo, 33 % pa jih raje kupi. Raziskava ugotavlja tudi, da bralci e-knjig berejo pogosteje od tistih, ki berejo le tiskane knjige. 46 % uporabnikov, ki si e-knjig sicer ne izposoja, bi to naredilo, če bi jim v knjižnici izposodili e-knjigo skupaj z bralno napravo. 32 %

bi se jih udeležilo tečaja o tem, kako si naložiti e-knjigo na bralno napravo oziroma kako uporabljati bralnik ali tablični računalnik.

Tudi v Sloveniji obstaja nekaj raziskav bralnih navad. Raziskava bralne kulture v Sloveniji je pokazala zaskrbljujoč trend upadanja branja, kupovanja in izposoje knjig. Ugotavljajo, da v Sloveniji bere knjige le 51 % populacije. Med bralci je več žensk kot moških, najbolj brani pa so kriminalni in detektivski romani. Glede na starost je največ bralcev v starostnih skupinah 25-34 let in 65-75 let. Po drugi strani je največ nebralcev v skupinah 45-54 let in 55-64 let. Glede na izobrazbo ima največ bralcev višjo ali visoko izobrazbo (Rupar, 2019). V raziskavi so preučili tudi branje e-knjig. Ugotavljajo, da je poleg deleža bralcev tiskanih knjig, upadel tudi delež bralcev e-knjig. Slednji se je med leti 2014 in 2018 zmanjšal s 27 % na 25 %. Največji delež bralcev e-knjig predstavljajo mladi med 18 in 34 letom starosti. Po drugi strani je v enakem obdobju s 4 % na 12 % narasel delež uporabnikov knjižnic, ki si izposojajo e-knjige. Avtorji pripisujejo zasluge za rast portalu Biblos. Še vedno prevladuje piratski dostop do e-knjig, saj tako do njih dostopa 63 % anketirancev (Kovač, 2019).

Femc (2018) je v svoji magistrski nalogi preučila uporabo e-knjig med bralci Mestne knjižnice Ljubljana. Med anketiranci je bilo 55 % nebralcev in 45 % bralcev e-knjig. Ugotavlja, da je med bralci 57 % uporabnikov, ki si ne izposojajo e-knjig v knjižnici. Do njih najpogosteje dostopajo brezplačno prek interneta (67 %). Za branje e-knjig najpogosteje uporabljajo računalnik ali bralnik. Kot glavne prednosti e-knjige navajajo: lahek in takojšen dostop (96 %), raznoliko ponudbo e-knjig (89 %), možnost, da imaš na napravi več knjig hkrati (80 %), ni več treba obiskati fizične knjižnice (69 %) ter možnost prilagajanja besedila (66 %). Med nebralci e-knjig je le 7 % takih, ki e-knjig ne poznajo. Le 46 % uporabnikov MKL pozna možnost izposoje e-knjig. Najpogostejši razlogi za nebranje e-knjig so: pomanjkanje občutka fizične knjige v rokah in dejstvo, da raje berejo tiskane knjige (94 %), pomanjkanje zanimanja za e-branje (64 %) in dejstvo, da nimajo primerne bralne naprave (58 %). Ugotavlja tudi, da bralci e-knjig raje berejo leposlovje v tiskani, strokovno literaturo pa v e-obliki.

4 E-KNJIGE V KNJIŽNICI IVANA TAVČARJA ŠKOFJA LOKA

4.1 KNJIŽNICA IVANA TAVČARJA ŠKOFJA LOKA

Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka (KITŠL) deluje na območju štirih občin, in sicer občine Škofja Loka, Gorenja vas-Poljane, Žiri in Železniki. Mrežo KITŠL sestavljajo osrednja knjižnica v Škofji Loki, pet krajevnih knjižnic (Trata, Gorenja Vas, Poljane, Žiri in Železniki) ter izposojevališče Sovodenj. KITŠL izvaja knjižnično dejavnost za več kot 42.000 prebivalcev, med katerimi je velik delež mlajših od 15 let (17,7 %). Dejanskih članov knjižnice je okoli 11.000 oziroma 26 % prebivalcev. Med njimi je 64 % mlajših od 15 let (Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka, 2020).

KITŠL je bila ena izmed 10 testnih splošnih knjižnic za portal Biblos in tako že od leta 2013 omogoča izposajo e-knjig. V KITŠL kupijo mesečno okoli 10 licenc. Večinoma gre za naslove leposlovja (Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka, 2015). V času pandemije koronavirusa, ko je bila knjižnica zaprta, se je povečalo povpraševanje po e-knjigah, zato so takrat kupili več licenc.

4.2 UPORABA PORTALA BIBLOS

4.2.1 Namen in raziskovalni problem

V Sloveniji so se e-knjige v slovenskem jeziku začele uveljavljati šele po letu 2013, ko je zaživel portal Biblos. KITŠL je bila ena izmed testnih knjižnic in nudi e-knjige že od samega začetka Biblosa. Vseeno do sedaj v knjižnici niso izvajali podrobnejših analiz uporabe ali preučili mnenja uporabnikov. V raziskavi želimo preučiti trende izposoje e-knjig ter navade in mnenja uporabnikov KITŠL v zvezi s portalom Biblos. Podatke o izposoji in nakupu e-knjig smo pridobili iz statistik COBISS in Biblos. V analizo smo zajeli triletno obdobje od 2017 do 2019. Čeprav nacionalna raziskava (Kovač, 2019) navaja upad branja tako tiskanih in elektronskih knjig, pa v KITŠL opazamo rast izposoje e-knjig. Za širši vpogled v navade uporabnikov KITŠL želimo preučiti tako uporabnike kot neuporabnike portala. Pri delu opazamo manjše zanimanje za e-knjige, saj uporabniki pogosto zavrnejo možnost izposoje e-knjig in raje počakajo na tiskano verzijo. Po drugi strani tudi knjižničarji različno sprejemajo e-knjige. Posledično ponudijo uporabnikom e-knjige pogosteje tisti knjižničarji, ki so tudi sami

njihovi bralci. Zato nas v raziskavi zanima, kakšno vlogo ima pri uporabi e-knjig, po mnenju uporabnikov KITŠL, knjižničar. Z raziskavo želimo spoznati navade in želje uporabnikov KITŠL, da bi jim lahko nudili kakovostno storitev izposoje e-knjig.

4.2.2 Raziskovalna vprašanja

V nadaljevanju smo preučili uporabo portala Biblos med uporabniki KITŠL. Opravili smo dvodelno raziskavo. V prvem delu smo preučili triletne statistike COBISS in portala Biblos (2017-2019). V tem delu smo postavili tri raziskovalna vprašanja:

1. Katere e-knjige so na voljo uporabnikom?
2. Po katerih e-knjigah najraje posegajo uporabniki KITŠL?
3. Kakšni so trendi izposoje e-knjig?

V drugem delu naloge pa smo preučili mnenje in izkušnje uporabnikov KITŠL s portalom Biblos. Izdelali smo dva vprašalnika. Prvi je bil namenjen uporabnikom portala Biblos, drugi pa neuporabnikom. V tem delu smo zastavili naslednja raziskovalna vprašanja:

4. Kdo so uporabniki portala Biblos?
5. Kdo so neuporabniki portala Biblos?
6. Kako dobro uporabniki KITŠL poznajo Biblos in kakšno vlogo ima pri tem knjižnica oziroma knjižničarji?
7. Kakšne izkušnje in mnenje imajo uporabniki KITŠL o portalu Biblos?

4.2.3 Metoda in vzorec

Za prvi del, kjer smo preučili statistike nakupa in izposoje e-knjig v programu COBISS in Biblos, smo izbrali triletno obdobje. KITŠL ponuja dostop do portala Biblos že od leta 2013, vendar smo v analizo zajeli le zadnja tri polna leta (2017-2019). Iz programa COBISS smo pridobili statistike nakupa e-knjig glede na vsebino (leposlovje ali stroka) in uporabnike (odrasli ali otroci) ter statistike izposoj po naslovih. V portalu Biblos smo pregledali statistike izposoje naslovov e-knjig po mesecih.

V drugem delu smo izdelali dva anketna vprašalnika. Prvi je bil namenjen uporabnikom portala Biblos (Priloga 1), drugi pa neuporabnikom Biblosa (Priloga 2). V vzorec smo zajeli polnoletne

uporabnike KITŠL. Najprej smo poskusili pridobiti anketirance osebno, ob obisku knjižnice. Zaradi majhnega zanimanja za sodelovanje v raziskavi smo se odločili, da poskusimo do anketirancev dostopati tudi s pomočjo spleta. Z uporabo orodja za spletne ankete Ika smo pripravili dva spletna vprašalnika in ju s spremnim besedilom objavili na Facebookovi strani knjižnice. Enako vsebino smo poslali tudi uporabnikom s seznama za obveščanje po elektronski pošti³. Na vse tri načine smo pridobili 42 izpolnjenih vprašalnikov za uporabnike in 131 za neuporabnike Biblosa. Odgovore smo zbirali od 24. 2. do 13. 3. 2020. Potem smo se zaradi spremenjenih okoliščin odločili, da prenehamo z zbiranjem odgovorov. Med epidemijo koronavirusa se je močno povečala promocija Biblosa, posledično je naraslo število njegovih novih uporabnikov. Ker smo spraševali po preteklih izkušnjah in uporabi portala, smo presodili, da novi odgovori ne bi bili verodostojni za našo raziskavo.

4.3 REZULTATI

4.3.1 Statistike Biblos in COBISS

V nadaljevanju smo preučili nakup in izposajo e-knjig v KITŠL. V analizo smo zajeli triletno obdobje od 2017 do 2019. Podatke o nakupu e-knjig smo pridobili iz statistik COBISS, o izposoji pa iz Biblos in COBISS.

V KITŠL so med leti 2017 in 2019 kupili več naslovov leposlovnih e-knjig (Preglednica 1). Delež kupljenih leposlovnih e-knjig je v povprečju 82,4 %, medtem ko je pri strokovnih e-knjigah 17,6 %. Opazimo lahko rahel porast deleža kupljenih strokovnih e-knjig.

Preglednica 1: Nakup leposlovnih in strokovnih e-knjig po letih

	2017		2018		2019	
	Št. naslovov	%	Št. naslovov	%	Št. naslovov	%
Leposlovne knjige	279	83,8	303	82,3	277	81,0
Strokovne knjige	54	16,2	65	17,7	65	19,0
Skupaj	333	100,0	368	100,0	342	100,0

³ Uporabnik s seznama za obveščanje (t. i. mailing liste) podpiše izjavo, s katero se strinja s pošiljanjem kakršnihkoli sporočil knjižnice.

Iz Preglednice 2 je razvidno, da so v KITŠL kupili občutno več naslovov e-knjig za odrasle, se pa vsako leto poveča delež e-knjig za otroke in mladino. V povprečju so kupili 89,7 % e-knjig za odrasle in 10,3 % e-knjig za otroke in mladino. Iz obeh preglednic lahko vidimo, da niha število kupljenih naslovov, saj je bil nakup največji leta 2018.

Preglednica 2: Nakup e-knjig za otroke in mladino ter odrasle po letih

	2017		2018		2019	
	Št. naslovov	%	Št. naslovov	%	Št. naslovov	%
Odrasli	308	92,5	329	89,4	298	87,1
Otroci in mladina	25	7,5	39	10,6	44	12,9
Skupaj	333	100,0	368	100,0	342	100,0

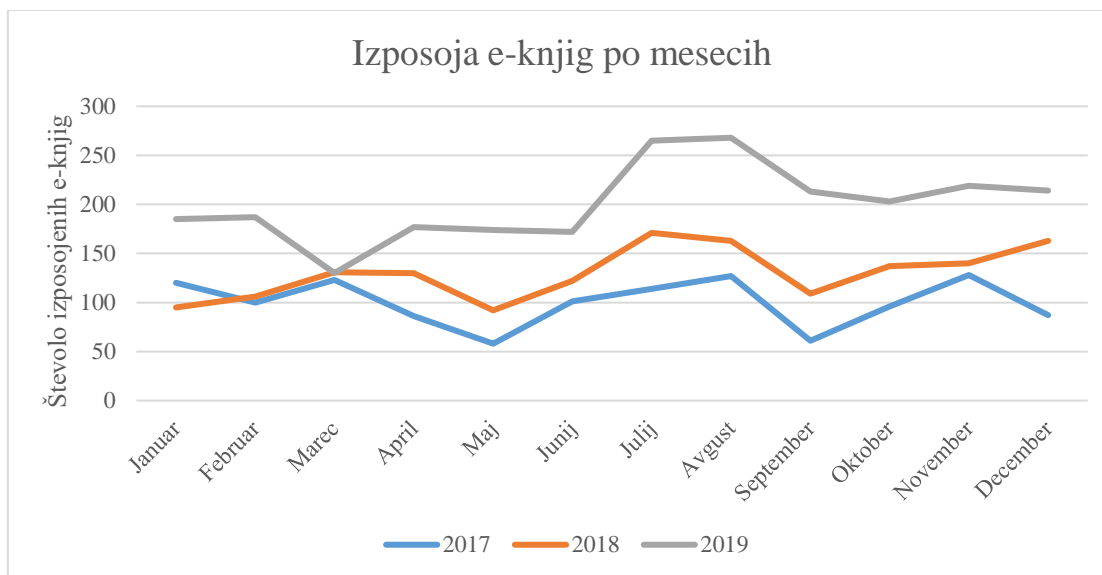
V KITŠL vsakoletno narašča izposoja e-knjig, kot je razvidno iz Preglednice 3. Med letoma 2018 in 2019 je prišlo do večjega porasta tako izposojenih naslovov kot tudi skupnega števila izposoj e-knjig.

Preglednica 3: Izposoja e-knjig po letih

Leto	2017	2018	2019
Število izposojenih naslovov	303	349	483
Število vseh izposoj	1203	1591	2421

Biblos omogoča vpogled v statistične podatke o izposoji e-knjig po mesecih. Iz Slike 1 vidimo nekatere razlike in podobnosti v trendih izposoje. Izposoja e-knjig je bila v letih 2017 in 2018 najnižja v maju, leta 2019 pa marca. Poleg tega prihaja do zmanjšanja izposoje v septembru. V

vseh treh letih opazamo porast izposoje v poletnem času. Interes za e-knjige je velik tudi v zimskih mesecih.

Slika 1: Izposoja e-knjig po mesecih

Zanimalo nas je tudi, po katerih e-knjigah so najpogosteje posegali uporabniki KITŠL. Priloga 3 prikazuje deset največkrat izposojenih knjig glede na podatke iz COBISS. Iz preglednice lahko vidimo, da se najvišje uvrščajo uspešnice oziroma dela, ki so zelo brana tudi v fizični obliki. Skupno je bil v vseh treh letih največkrat izposojen roman *Jezero* (145 izposoj). Na drugo mesto se uvršča roman *Belo se pere* na devetdeset (98 izposoj)⁴. Čeprav na seznamu prevladujejo leposlovna dela, je na tretjem mestu po številu izposoj delo *Ogenj, rit in kače niso za igrače* (89 izposoj). Vsi trije največkrat izposojeni naslovi e-knjig so dela slovenskih avtorjev.

Za širšo sliko bralnih navad uporabnikov KITŠL smo pregledali seznam 50 največkrat izposojenih e-knjig po letih (Priloga 4). Naslove smo razvrstili po skupinah, glede na žanre⁵. Ugotavljamo, da se v vseh treh letih na prvo mesto po številu naslovov uvrščajo ljubezenski romani. V letih 2018 in 2019 ljubezenski romani predstavljajo okoli polovico naslovov s seznama 50 knjig. Leta 2017 je delež ljubezenskih romanov manjši, a je še vedno najbolj

⁴ Leta 2018 je bil roman izposojen trinajstkrat.

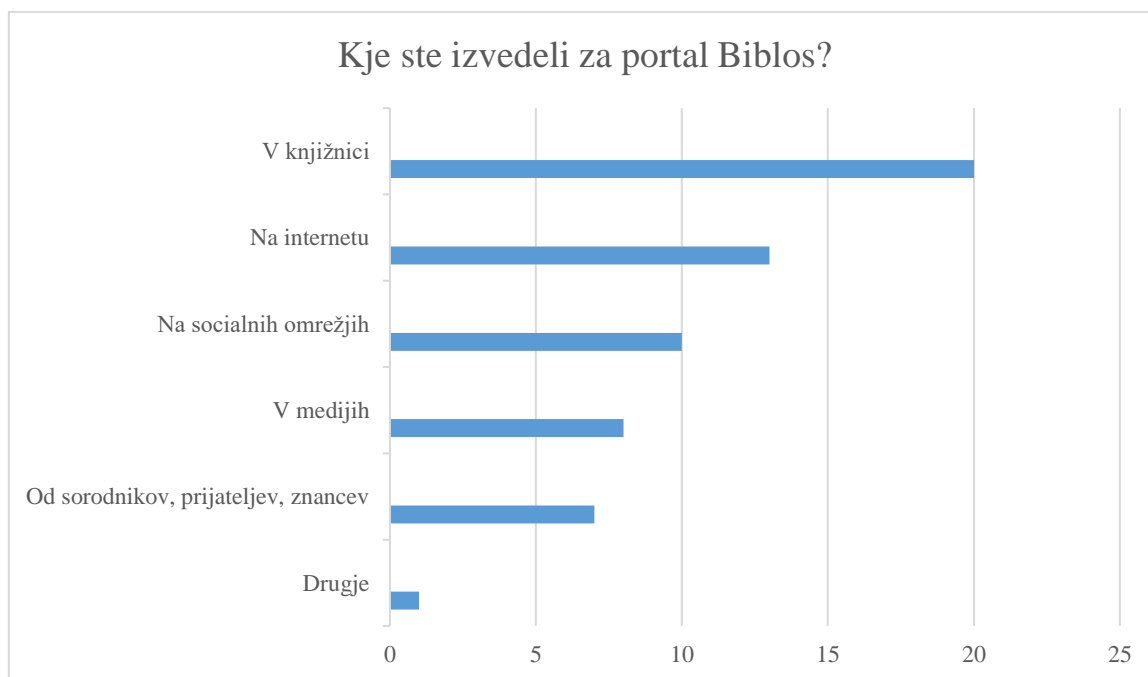
⁵ Nekatero naslove s seznama bi lahko uvrstili v več žanrov. Najpogostejši so zgodovinski ljubezenski romani. V tabeli smo jih uvrstili med ljubezenske romane. Pri umeščanju del v žanre smo si pomagali z Biblosom in postavitevjo gradiva v KITŠL.

zastopan žanr na seznamu. Na drugo mesto se uvrščajo kriminalni romani, a skozi leta pada število izposoj. Po drugi strani je, po zaslugi uspešnice Belo se pere na devetdeset, leta 2019 naraslo število izposoj družbenih romanov. Na seznam 50 najbolj branih e-knjig se uvršča zelo malo naslovov strokovnega gradiva, vendar pa slednji beležijo veliko število izposoj.

4.3.2 Uporabniki Biblosa

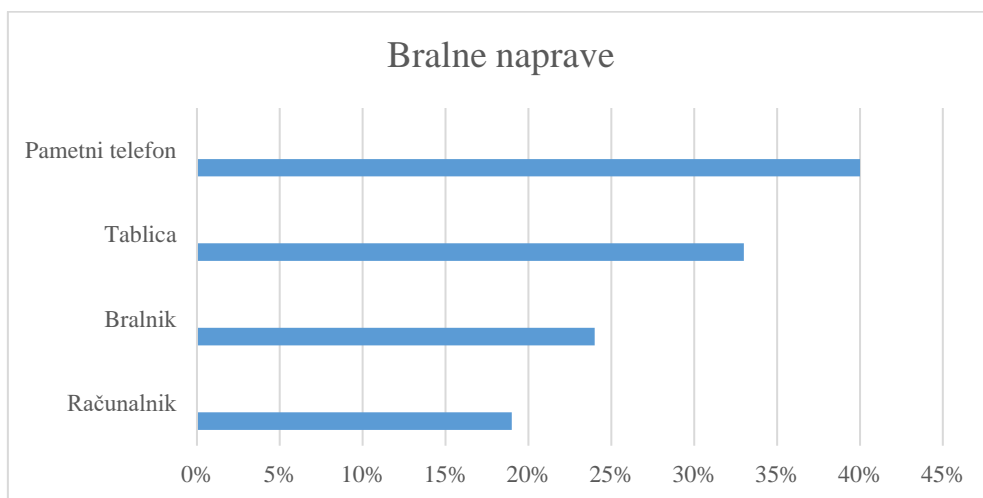
V nadaljevanju so prikazani rezultati ankete za uporabnike portala Biblos. V analizo smo zajeli 42 vprašalnikov, od katerih je bilo 39 izpolnjenih v celoti, 3 pa v zadovoljivem obsegu. Med 42 uporabniki sta dva (4,8 %) odgovorila, da bereta samo e-knjige, medtem ko je ostalih 40 (95,2 %) odgovorilo, da berejo tako tiskane kot tudi e-knjige.

Uporabnike smo vprašali, kje so izvedeli za portal Biblos (Slika 2). Lahko so izbrali več možnih odgovorov. Največkrat so izbrali možnost »v knjižnici«. Sledijo internet in socialna omrežja. Med 42 anketiranci jih je 20 izbralo knjižnico (11 samo knjižnico, 9 v kombinaciji z drugimi odgovori), 22 vprašanih pa je izbralo eno ali več drugih možnosti. Ena oseba je izbrala možnost drugo, ter navedla, da je za Biblos izvedela na fakulteti.

Slika 2: Kje so uporabniki izvedeli za portal Biblos

Uporabniki se za branje e-knjig poslužujejo različni bralnih naprav (Slika 3). Večina anketirancev uporablja le eno bralno napravo, saj je 35 oseb (83,3 %) izbralo le en odgovor. Za branje e-knjig največkrat uporabljajo pametni telefon (40,5 %). Sledita tablica (33,3 %) in bralnik (23,8 %). Najmanj jih bere na računalniku (19,0 %). Sedem anketirancev uporablja dve bralni napravi. Med njimi trije berejo na tablici in pametnem telefonu, dva na računalniku in pametnem telefonu ter po eden na računalniku in tablici ter tablici in bralniku. Nihče od anketirancev ne bere e-knjig na več kot dveh napravah.

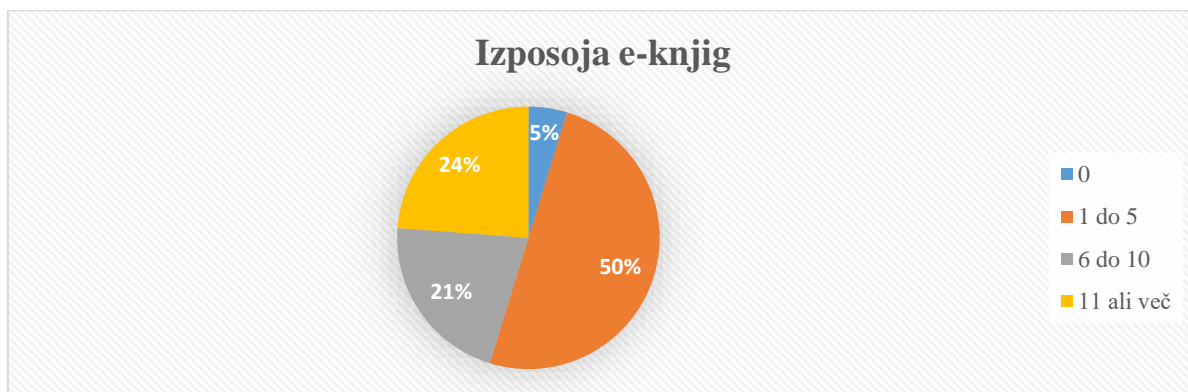

Slika 3: Bralne naprave, ki se uporabljajo za branje e-knjig

Uporabnike smo vprašali tudi, kako dostopajo do portala Biblos. Večina se v Biblos prijavi s svojimi podatki (40 oseb oz. 95,2 %). Dva anketiranca (4,8 %) se prijavita s podatki druge osebe (npr. sorodnika, prijatelja).

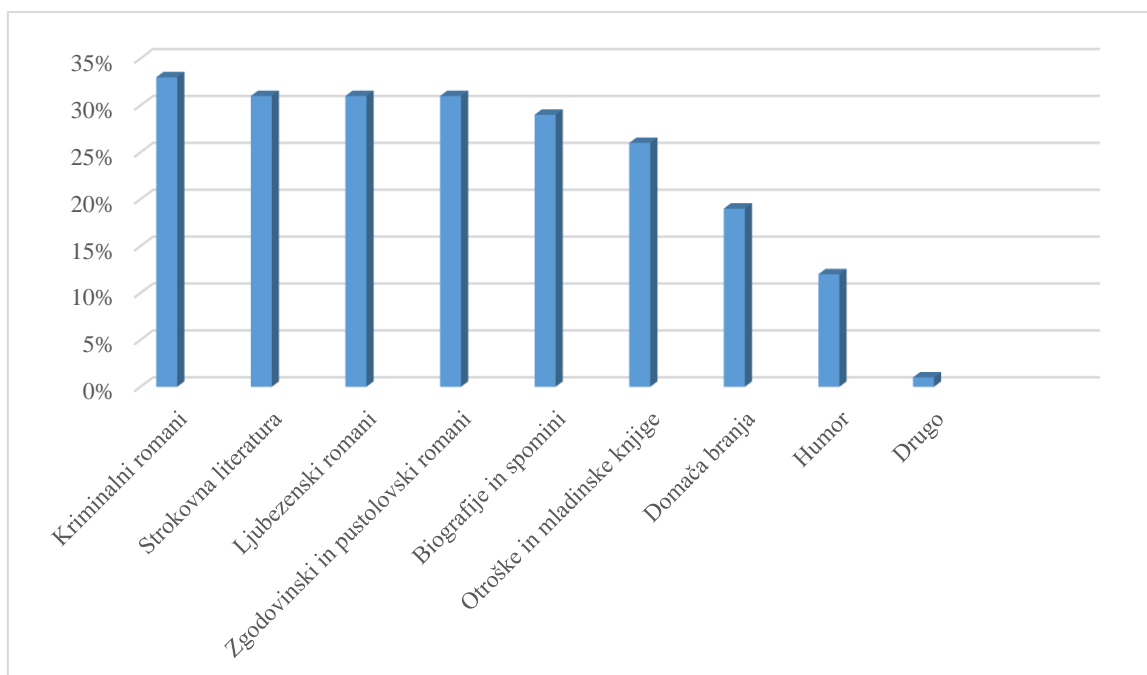
Biblos omogoča izposajo in nakup e-knjig, zato smo spraševali, za kakšen namen ga uporabljajo. Večina anketirancev ga uporablja le za izposajo e-knjig (39 oseb oz. 92,9 %), trije anketiranci pa tudi za nakup (7,1 %). Le za nakup ga ne uporablja nobeden od anketirancev.

Zanimalo nas je tudi, koliko e-knjig so si preko Biblosa izposodili v zadnjem letu (Slika 4). Enaindvajset anketirancev (50,0 %) si je izposodilo od 1 do 5 e-knjig. Deset anketirancev si je izposodilo 11 ali več e-knjig (23,8 %) ter devet od 6 do 10 e-knjig (21,4 %). Dve osebi si v preteklem letu nista izposodili nobene e-knjige preko portala Biblos (4,8%).

Slika 4: Število e-knjig, ki so si jih uporabniki v preteklem letu izposodili preko Biblosa

Anketirance smo spraševali po bralnih željah, saj nas je zanimalo, katerega žanra e-knjig bi želeli imeti več na voljo (Slika 5). Lahko so izbrali več možnih odgovorov. Najraje bi imeli na voljo več kriminalnih romanov (33,3 %). V enaki meri si želijo več strokovne literature, ljubezenskih ter zgodovinskih in pustolovskih romanov (po 30,9 %). Ena oseba je posebej izrazila željo po več strokovnega gradiva s področja ročnih del. Dva anketiranca sta izbrala možnost drugo, in sicer sta si zaželela več fantazijskih romanov ter kakovostnih, mednarodno uveljavljenih sodobnih romanov.

Slika 5: Želeni žanri e-knjig

V raziskavi smo spraševali po mnenju uporabnikov o Biblosu ter vlogi knjižnice pri njegovi uporabi. Na vprašanja je odgovorilo 40 anketirancev (Priloga 5). Za izražanje strinjanja s posameznimi trditvami smo uporabili tristopenjsko lestvico. 20,0 % anketirancev (8 oseb) se strinja, 45,0 % (18 oseb) pa delno strinja s trditvijo, da knjižnica dovolj promovira Biblos. Po drugi strani jih 35,0 % (14 oseb) meni, da knjižnica Biblosa ne promovira dovolj. 40,0 % anketirancev (16 oseb) trdi, da so jim v knjižnici pojasnili uporabo Biblosa, podobno pa je tudi število tistih, ki menijo, da jim v knjižnici niso pojasnili uporabe (37,5 % oz. 15 oseb). Kar 75,0 % anketirancev (30 oseb) pravi, da so se Biblos naučili uporabljati sami. Večina anketirancev pričakuje, da jim bo e-knjige ponudil knjižničar, saj jih 65,0 % (26 oseb) pravi, da po e-knjigah ne vprašajo sami. 47,5 % anketirancev (19 oseb) meni, da ima KITŠL na voljo premalo naslovov e-knjig. V KITŠL si lahko uporabniki izposodijo elektronski bralnik, s čimer je seznanjeno 42,5 % (17 oseb) anketirancev. Za nekatera dela je veliko povpraševanja, zato si 40 % anketirancev (16 oseb) preko Biblosa izposoja knjige, za katere je v fizični obliki dolga čakalna vrsta. To delno drži tudi za 22,5 % vprašanih (9 oseb), medtem ko si 37,5 % anketirancev (15 oseb) ne izposoja knjig z dolgo čakalno vrsto. Za 60,0 % vprašanih (24 oseb) drži, da si izposojajo e-knjige tudi v času zaprtosti knjižnice, za 12,5 % (5 oseb) pa delno drži. Večina jih meni, da je Biblos enostaven za uporabo, saj se le dve osebi (5,0 %) ne strinjata s tem. Zanimalo nas je, ali imajo uporabniki tehnične težave pri uporabi Biblosa. Brez težav ga uporablja 52,5 % vprašanih (21 oseb). Po drugi strani ima malo tehničnih težav 35,0 % anketirancev (14 oseb), medtem ko ima 12,5 % vprašanih (5 oseb) večje tehnične težave pri uporabi Biblosa. Več kot polovici vprašanih (52,5 % oz. 21 oseb) zadošča 14-dnevni rok izposoje. Desetim anketirancem (25,0 %) rok delno ustreza, medtem ko rok izposoje ne ustreza 22,5 % vprašanih (9 oseb). Uporabnik Biblosa ima lahko sočasno izposojene največ štiri e-knjige, kar je dovolj za večino vprašanih (82,5 % oz. 33 oseb).

V vprašalniku smo spraševali po dodatnih komentarjih in mnenju o Biblosu. Na vprašanje je odgovorilo sedem vprašanih. Njihovi odgovori so:

- E-knjige so najboljše za na dopust.
- Imam veliko tehničnih težav z aplikacijo oziroma programom.
- Z Biblosom imam veliko tehničnih težav. Kljub temu da si izposodim e-knjige, do njih ne morem dostopati.
- Želim si, da bi bilo branje omogočeno tudi na Kindlu ter da bi imeli na voljo več knjig, ki bi parirale mednarodno uveljavljenim aktualnim seznamom branja.

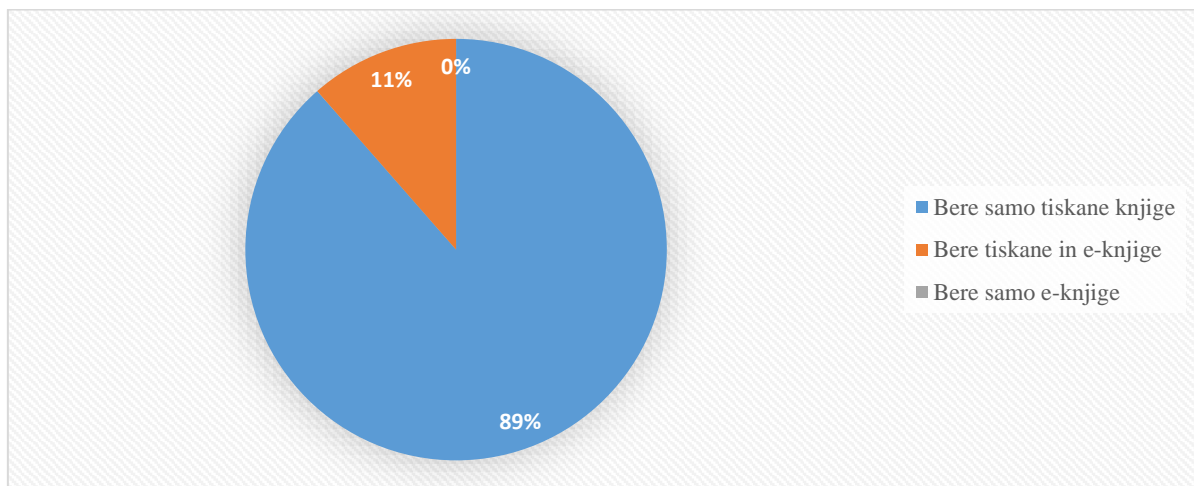
- Zmede me, kako da določenih knjig ni na voljo. Saj so vendar e-knjige, datoteka ki jo preneseš. Ne vem, ali knjižnica odkupi pravice ali na kakšen način jih pridobi.
- COBISS+ nudi dober vpogled v dostopnost e-knjig v moji knjižnici.
- Prosim za več e-knjig. Ostale knjižnice jih imajo več.

Demografski podatki anketiranih uporabnikov Biblosa so prikazani v Prilogi 6. Na vprašalnik za uporabnike Biblosa je odgovorilo 33 žensk (84,6 %) in 6 moških (15,4 %). Glede na izobrazbo prevladujejo anketiranci z višjimi stopnjami izobrazbe. Največ jih ima univerzitetno izobrazbo (41,0 % oz. 16 oseb). Glede na status je največ zaposlenih (64,1 % oz. 25 oseb). Povprečna starost anketirancev je 37,8 leta. Najmlajši anketiranec ima 18, najstarejši pa 79 let.

4.3.3 Neuporabniki Biblosa

Na vprašalnik za neuporabnike portala Biblos je v celoti odgovorilo 127 uporabnikov KITŠL, a smo v analizo vključili tudi štiri delno izpolnjene vprašalnike.

Na prvo vprašanje je odgovorilo 131 uporabnikov (Slika 6). Med neuporabniki portala Biblos je 116 (88,5 %) takih, ki berejo samo tiskane knjige, 15 (11,5 %) pa jih bere tiskane in e-knjige. Nihče od vprašanih ne bere le e-knjig.

Slika 6: Branje tiskanih in e-knjig med neuporabniki Biblosa

Anketirance smo vprašali, če poznajo portal Biblos. Med 131 vprašanimi Biblos pozna 38 uporabnikov KITŠL (29,0 %), medtem ko 93 vprašanih (71,0 %) o Biblosu ne ve nič. Med 38 uporabniki, ki poznajo portal Biblos, so 3 osebe (2,3 %) portal uporabljale, 15 (11,5 %) jih je Biblos le preizkusilo, 20 (15,3 %) pa ga ni nikoli uporabljalo.

Spraševali smo po razlogih za neuporabo Biblosa (Priloga 7). Anketiranci so mnenje izrazili s pomočjo 4 stopenjske lestvice (drži, delno drži, ne drži, nimam mnenja). Za razliko od ankete za uporabnike, smo tukaj ponudili na izbiro tudi možnost »nimam mnenja«, saj so nekatera vprašanja zelo specifična. Zato predvidevamo, da osebe, ki niso nikoli preizkusile Biblosa, ne morejo imeti mnenja o njegovih lastnostih. S trditvijo »ne želim brati e-knjig« se strinja 49 (38,3 %) in delno strinja 32 (25,0 %) vprašanih. Za 31 (24,2 %) trditev ne drži, 16 (12,5 %) pa nima mnenja. Večina vprašanih se strinja (101 oz. 77,7 %) ter delno strinja s trditvijo (21 oz. 16,2 %), da imajo raje občutek fizične knjige v rokah. Eden od razlogov za neuporabo Biblosa je tudi, da nimajo ustrezne bralne naprave. S tem se strinja 51 (39,9 %) ter delno strinja 27 (21,1 %) vprašanih. Po drugi strani 45 vprašanih (34,6 %) pravi, da zanje to ne drži.

V nadaljevanju smo spraševali po mnenju o bolj specifičnih lastnostih, o katerih imajo lahko mnenje le osebe, ki poznajo Biblos. Ker je med anketiranci velik delež takih, ki ne poznajo Biblosa, prevladujejo odgovori »nimam mnenja«. Pri preostalih vprašanih so delni razlog za neuporabo tehnične težave. Za 19,6 % vprašanih (25 oseb) drži in delno drži, da Biblosa ne uporabljajo zaradi tehničnih težav. Drugi delni razlog za neuporabo je v premajhni ponudbi e-knjig, saj za 15,7 % (20 oseb) drži in delno drži, da Biblosa ne uporabljajo, ker jim nudi premalo naslovov. Za večino preostalih vprašanih razlogi za neuporabo Biblosa niso v prezahtevnem postopku izposoje (27 oz. 21,3 %), tehničnih težavah (36 oz. 28,3 %), prekratemu roku izposoje (23 oz. 18,1 %) in omejitvi na največ štiri izposojene knjige (37 oz. 29,1 %).

Tudi tukaj smo anketirance vprašali po dodatnem komentarju na portal Biblos. Mnenje je podalo 12 vprašanih. Med njimi je pet oseb izpostavilo, da ne poznajo Biblosa, a sta dve izrazili željo, da bi se ga naučili uporabljati. Štirje anketiranci so nenaklonjeni branju e-knjig in želijo brati le v tiskane knjige. Dve osebi imata bralnik Kindle, ki ni združljiv z Biblosom, ena oseba pa je izrazila željo po večjem številu ljubezenskih romanov.

Demografski podatki neuporabnikov Biblosa so prikazani v Prilogi 8. Med anketiranci je bilo 17 moških (13,3 %) in 111 žensk (86,7 %). Najmlajši anketiranec ima 18, najstarejši pa 86 let. Povprečna starost je 45,5 leta. Med vprašanimi prevladujejo osebe z visokošolsko (38 oz. 29,7 %) in univerzitetno izobrazbo (35 oz. 27,3 %), sledijo osebe srednješolsko izobrazbo (33 oz.

25,8 %). Glede na status prevladujejo zaposleni (93 oz. 72,7%), sledijo upokojenci (23 oz. 18,0%).

5 RAZPRAVA

Prvi del razprave odgovori na tri raziskovalna vprašanja, ki smo jih zastavili v zvezi s statističnimi podatki. V drugem delu pa smo odgovorili na vprašanja, ki se nanašajo na uporabnike KITŠL in njihovo mnenje in izkušnje z Biblosom.

RV1: Katere e-knjige so na voljo uporabnikom?

KITŠL svojim uporabnikom preko portala Biblos omogoča dostop do večinoma leposlovnih del. V triletnem obdobju med 2017 in 2019 je bilo namreč kupljenih 82 % leposlovnih ter 18 % strokovnih e-knjig. Nizek delež strokovnih knjig lahko pripišemo manjši ponudbi na portalu Biblos. Podobna je primerjava med e-knjigami za odrasle ter otroke in mladino. Med kupljenimi e-knjigami v triletnem obdobju jih je bilo za odrasle 90 %, za otroke in mladino pa le 10 %. Tudi v tem primeru velja, da je ponudba za otroke in mladino na Biblosu občutno manjša. Žal imajo e-knjige za otroke na Biblosu nekatere pomanjkljivosti. Tako na primer nekatere slikanice vsebujejo le besedilo. Glede na to, da predstavljajo otroci velik delež uporabnikov KITŠL, bi bilo logično, da se jim omogoči večja ponudba e-knjig. Čeprav se odsvetuje daljša uporaba pametnih naprav, imajo e-knjige velik potencial za otroke z bralnimi težavami. Osebam z bralnimi težavami, kot je na primer disleksija, lahko branje olajšajo različne prilagoditve besedila. Rello in Baeza-Yates (2017) namreč ugotavljata, da tako dislektikom kot tudi običajnim bralcem branje olajšajo večja velikost črk, večji razmik med črkami in vrsticami ter barva ozadja.

RV2: Po katerih e-knjigah najraje posegajo uporabniki KITŠL?

V raziskavi smo ugotovili, da so na Biblosu priljubljene knjige, ki so uspešnice tudi v fizični obliki. Glede najbolj branih knjig se KITŠL ne razlikuje od drugih knjižnic. Če primerjamo deset največkrat izposojenih naslovov po letih, ugotovimo, da prihaja do velikega ujemanja med podatki KITŠL in Biblos. Leta 2017 je na seznamu 10 največkrat prebranih knjig 7 istih naslovov, leta 2018 6 naslovov ter leta 2019 8 istih naslovov.

Poleg najbolj branih naslovov smo preučili tudi branje glede na žanre. Ugotavljamo, da so najbolj priljubljeni ljubezenski in kriminalni romani. Podobne ugotovitve so pokazale številne nacionalne raziskave bralnih navad (Lee, 2018; Perrin, 2016; Rupar, 2019; Throsby idr., 2017), le da so preučili branje vseh knjig (tiskane in elektronske). Na primeru Biblosa Femc (2018) in Zamida (2016) ugotavljata, da so najbolj brani družbeni (kamor so uvrstili tudi ljubezenske romane) ter kriminalni romani.

RV3: Kakšni so trendi izposoje e-knjig?

Ugotavljamo, da se število izposoj e-knjig v KITŠL povečuje iz leta v leto. Pri pregledu izposoj po mesecih smo ugotovili, da prihaja vsako leto do največjega porasta izposoje v poletnih mesecih, predvsem v juliju in avgustu. Femc (2018) ugotavlja, da so prednosti e-knjig v lahkem in takojšnjem dostopu, raznoliki ponudbi ter možnosti hranjenja več naslovov v eni napravi. Te lastnosti pridejo do izraza v poletnih mesecih, ko je čas dopustov. Z izposoj e-knjig uporabniku ni treba nositi s seboj večjega števila fizičnih knjig. Poleti so police v knjižnicah, zaradi večjega povpraševanja, v veliki meri izpraznjene, ob uporabi e-knjig pa so bralcu na voljo tudi bolj iskani naslovi. Priročnost e-knjig na dopustu je omenila tudi anketiranka v naši raziskavi. Prav tako je povečana izposoja v zimskih mesecih, medtem ko spomladi in jeseni nekoliko upade. Podoben trend izposoj ugotavljajo tudi na Biblosu (Biblos v letu 2019, b. d.). V letu 2020 lahko pričakujemo spremenjen trend izposoj. Zaradi epidemije koronavirusa je bila knjižnica zaprta med 13. marcem in 5. aprilom. V vmesnem času smo v KITŠL bolj promovirali Biblos. Posledično se je močno povečala izposoja, saj smo v marcu zabeležili 668, aprila 1050 ter maja 496 izposoj e-knjig.

RV4: Kdo so uporabniki portala Biblos?

V anketi za uporabnike Biblosa je na demografska vprašanja odgovorilo 39 uporabnikov, med njimi 33 žensk (84,6 %) in 6 moških (15,4 %). Podatek o razmerju med moškimi in ženskimi uporabniki ne preseneča, saj so tudi predhodne raziskave pokazale, da je več bralk med ženskami (Rupar, 2019). Glede na izobrazbo prevladujejo uporabniki z višjo stopnjo izobrazbe, saj ima med 42 anketiranci 22 (56,4 %) visokošolsko ali višjo izobrazbo. Tudi Perrin (2016) ugotavlja, da po e-knjigah pogosteje posegajo osebe z visoko izobrazbo. Glede na status prevladujejo zaposleni (64,1 %). Tudi Zamida (2016) ugotavlja, da Biblos pogosteje uporabljajo ženske z visoko stopnjo izobrazbe. Največ anketiranih uporabnikov spada v

starostno skupino od 35 do 50 let, povprečna starost vseh vprašanih je 37,8 let. Predhodne raziskave so preučile bralne navade različnih starostnih skupin. Naši rezultati se ujemajo z ugotovitvami raziskave knjiga in bralci VI (Kovač, 2019), ki je pokazala, da je v Sloveniji največ bralcev e-knjig v starostni skupini med 18 in 34 letom. Podobno tudi Rea (2019) ugotavlja, da je največ bralcev e-knjig v starostni skupini 23-38 let (t. i. milenijci), Singapurska raziskava (Lee, 2018) pa navaja, da je največ bralcev e-knjig starih od 20 do 29 let.

Uporabniki KITŠL za branje e-knjig večinoma uporabljajo le eno bralno napravo. To je najpogosteje pametni telefon (40 %), sledi mu tablica (33 %). Tudi raziskava iz Argentine (Cuiñas in Moreno, 2017) ugotavlja, da se za branje e-knjig najpogosteje uporabljajo pametne naprave. Po drugi strani je slovenska raziskava (Femc, 2018) pokazala, da uporabniki MKL za branje e-knjig najpogosteje uporabljajo računalnik in bralnik, avstralska raziskava (Throsby idr, 2017), pa navaja, da je najpogostejše branje na tabličnih računalnikih. Ameriška raziskava (Rea, 2019) ugotavlja, da mlajše generacije najpogosteje berejo e-knjige na pametnih telefonih, starejše pa na bralnikih. Naš vzorec je premajhen, da bi lahko ugotavljali, kako starost vpliva na izbiro bralne naprave. Zanimivo je, da obe najstarejši anketirani osebi, stari 72 in 79 let, uporabljata tablični računalnik. Zaradi tega je povprečna starost anketiranih uporabnikov tablice 43 let, medtem ko je pri uporabnikih računalnika in bralnika 36, pametnega telefona pa 34 let.

Večina anketirancev kombinira branje tiskanih in elektronskih knjig. Polovica vprašanih uporabnikov Biblosa si je v preteklem letu izposodila od 1 do 5 e-knjig. Četrtnina vprašanih si je izposodila 11 e-knjig ali več. Biblosovo poročilo (Biblos v letu 2019, b. d.) uvršča KITŠL na deveto mesto po številu izposojenih knjig med splošnimi knjižnicami. 93 % vprašanih uporablja Biblos le za izposajo, ne pa tudi nakup e-knjig. Za razliko od ameriške raziskave (Reine in Zickhur, 2012), kjer si 33 % uporabnikov e-knjig slednje raje kupi kot izposodi, vidimo, da uporabniki KITŠL skorajda ne kupujejo e-knjig preko Biblosa. V tem primeru velja poudariti, da so bile v času raziskave e-knjige na ameriškem trgu dostopne po relativno ugodni ceni, saj je Amazon sam postavljajal ceno. Odkar cene e-knjig določajo založniki, so se le te dvignile za okoli 5 \$ in znašajo med 15 in 22 \$ (Kozłowski, 2018). Povprečna cena licence na Biblosu je 14,36 € (Biblos v letu 2019, b. d.). V KITŠL opazamo, da si z isto člansko izkaznico pogosto izposoja gradivo več oseb (npr. družinski člani). Podobno smo pričakovali tudi v raziskavi, a se je pokazalo, da se večina uporabnikov prijavi v Biblos s svojimi podatki.

Glede bralnih želja ugotavljamo, da imajo uporabniki KITŠL najraje ljubezenske in kriminalne romane, saj na letnih seznamih 50 največkrat izposojenih knjig prevladujeta ta dva žanra. Po drugi strani se med najbolj brane e-knjige uvršča majhno število strokovnih e-knjig, vendar pa nekateri naslovi med njimi dosežejo veliko število izposoj. Enako ugotavlja Femc (2018), saj so tudi v MKL najbolj brani družbeni in kriminalni romani. V raziskavi smo spraševali, katerega žanra bi želeli imeti več. Tudi tukaj se je pokazalo, da imajo uporabniki KITŠL najraje kriminalne, ljubezenske in zgodovinske romane⁶. Poleg tega bi uporabniki želeli več strokovne literature. KITŠL sedaj kupuje manj naslovov strokovnih e-knjig, saj je delež leposlovnih e-knjig na Biblosu veliko večji. Femc (2018) prav tako ugotavlja, da bralci e-knjig raje berejo leposlovje v tiskani, strokovno literaturo pa v e-obliki. Potemtakem bi morale biti na voljo več strokovnih e-knjig.

RV5: Kdo so neuporabniki portala Biblos?

Na vprašalnik za neuporabnike Biblosa je odgovorilo 17 moških (13,3 %) in 111 žensk (86,7 %). Tako kot pri uporabnikih portala Biblos, tudi tukaj prevladujejo ženske, a je delež nekoliko nižji. Podobno je tudi s stopnjo izobrazbe, saj ima 85 vprašanih (66,4 %) visokošolsko ali višjo izobrazbo. Glede na status prevladujejo zaposleni (93 oseb oz. 72,7 %). Za razliko od uporabnikov Biblosa, je povprečna starost anketiranih neuporabnikov nekoliko višja in znaša 45,5 let.

Med neuporabniki Biblosa jih večina bere samo tiskane knjige (88,5 %). Eden od razlogov je v tem, da 71,0 % ne pozna Biblosa. Ostali so ga večinoma samo preizkusili (11,4 %) ali pa ga sploh niso uporabljali (15,3 %). Drugi razlog za neuporabo je naklonjenost fizičnim knjigam, saj imajo anketiranci raje občutek fizične knjige v rokah (drži in delno drži za 93,1 %) ter ne želijo brati e-knjig (drži in delno drži za 63,3 %). Prav tako jih veliko meni, da nimajo ustrezne bralne naprave (drži in delno drži za 60,1 %). Enake razloge za neuporabo e-knjig navaja tudi Femc (2018). Na podlagi izsledkov lahko sklepamo, da bi bil delež uporabnikov Biblosa večji,

⁶ Pregled 50 najbolj izposojanih knjig beleži majhno število zgodovinskih romanov. Predvidevamo, da so uporabniki želeli ljubezenske zgodovinske romane ali pa dejanske zgodovinske romane.

če bi zanj vedelo več uporabnikov KITŠL. Vseeno pa velikega dela anketirancev ne bi mogli prepričati v branje e-knjig.

RV6: Kako dobro uporabniki KITŠL poznajo Biblos in kakšno vlogo ima pri tem knjižnica oziroma knjižničarji?

Med vsemi 173 anketiranci je tri četrtine (75,7 %) neuporabnikov ter ena četrtina (24,3 %) uporabnikov portala Biblos. Od tega več kot polovica (53,7 %) anketiranih uporabnikov KITŠL Biblosa sploh ne pozna. Podobno ugotavlja tudi ameriška raziskava (Raine in Zickhur, 2012), ki je pokazala, da 58 % uporabnikov ne ve ali so v njihovi knjižnici na voljo e-knjige. Med neuporabniki Biblosa je majhen delež tistih, ki imajo z njim izkušnje, saj je 18 anketirancev Biblos uporabljalo ali ga samo preizkusilo. Polovica uporabnikov Biblosa je zanj izvedela v knjižnici, ostali pa večinoma na internetu in socialnih omrežjih. Poleg knjižnic tudi založba Beletrina oglašuje portal Biblos v različnih medijih (npr. dnevni časopisi, Bukla) ter na socialnih omrežjih itd. (Biblos v letu 2019, b. d.). Med uporabniki Biblosa se jih je le 20,0 % strinjalo, da KITŠL dovolj promovira Biblos, medtem ko se jih je 45,0 % s tem delno strinjalo. 63,0 % se strinja ali delno strinja s trditvijo, da so jim v knjižnici pojasnili uporabo Biblosa. Po drugi strani pa je 75,0 % vprašanih navedlo, da so se Biblos naučili uporabljati sami. Iz odgovorov lahko sklepamo, da uporabniki pričakujejo, da jih bo knjižničar usmeril k e-knjigam, saj jih je 65,0 % odgovorilo, da po njih ne vprašajo sami. KITŠL omogoča izposoje bralnikov, s čimer je seznanjeno 63,0 % uporabnikov Biblosa.

RV7: Kakšne izkušnje in mnenje imajo uporabniki KITŠL o portalu Biblos?

Med vsemi anketiranci ima praktične izkušnje z Biblosom 60 vprašanih oz. 34,7 %. Med njimi je 18 vprašanih, ki Biblosa ne uporabljajo več ali so ga samo preizkusili. V obeh vprašalnikih smo spraševali po mnenju o specifičnih lastnostih Biblosa, a zaradi nepoznavanja in neuporabe večina neuporabnikov nima mnenja o njih. Med anketiranci smo ugotovili naslednje razlike in podobnosti:

- Tako uporabniki, kot neuporabniki Biblosa menijo, da je na voljo premalo e-knjig.
- Večina uporabnikov Biblosa se strinja, da je le ta enostaven za uporabo. Tudi med neuporabniki Biblosa je majhen delež tistih, ki se jim postopek izposoje e-knjig zdi prezahteven.

- Oboji navajajo delne tehnične težave pri uporabi Biblosa. Med uporabniki Biblosa ima polovica vprašanih manjše ali večje tehnične težave, med neuporabniki pa je 19,7 % takih, ki Biblosa ne uporabljajo zaradi tehničnih težav.
- Biblos omogoča izposajo za 14 dni, podaljševanje roka pa ni mogoče. Polovici uporabnikov Biblosa je to dovolj, četrtini pa delno zadoščata dva tedna. Tudi med neuporabniki je malo takih, ki se jim zdi rok izposoje prekratek.
- Aplikacija Biblos omejuje število e-knjig, ki jih imamo lahko hkrati izposojene. Tako uporabnikom, kot neuporabnikom Biblosa se zdi, da so sočasno dovolj štiri izposojene e-knjige.

Nekaj anketirancev je podalo tudi dodatno mnenje o Biblosu. Prevladujejo komentarji, da Biblosa ne poznajo in ga zato ne uporabljajo ali pa imajo raje tiskane knjige, saj takšno branje manj obremenjuje oči. Podali so tudi kritiko na pogoste tehnične težave ter da jih moti, ker Biblos ne podpira formata Kindle. Ena oseba je poudarila priročnost e-knjig na dopustu.

6 ZAKLJUČEK

Z raziskavo smo želeli preučiti izposajo in mnenje uporabnikov KITŠL v zvezi z e-knjigami oziroma portalom Biblos. Ugotavljamo, da si uporabniki KITŠL iz leta v leto izposodijo več e-knjig. Čeprav je ponudba e-knjig nekoliko omenjena, saj je na voljo občutno več vsebin za odrasle (v primerjavi z vsebinami za otroke in mladino) ter leposlovja (v primerjavi s strokovnimi vsebinami), se v KITŠL trudijo zagotavljati čim boljši izbor e-knjig.

V anketi je sodelovalo 173 uporabnikov KITŠL, od tega 42 uporabnikov in 131 neuporabnikov Biblosa. Ugotovili smo, da se med uporabniki KITŠL okoli četrtina poslužuje e-knjig preko Biblosa. Največ izposoj e-knjig je opravljenih v poletnih mesecih. Tisti, ki Biblos poznajo in uporabljajo, so se z njim najpogosteje seznanili v knjižnici, kjer so dobili glavna navodila za uporabo, vseeno pa se ga je večina naučila uporabljati sama. Za učenje uporabe Biblosa bi bili najprimernejši tečajji, saj je uporabniku težko pojasniti uporabo, če pri sebi nima bralne naprave. Uporabniki pričakujejo, da jih bo k e-knjigam usmeril knjižničar, saj sami ne povprašajo po njih. Pred kratkim je COBISS knjižničarjem omogočil boljši pregled nad e-knjigami, ki so na voljo v posamezni knjižnici. Do nedavnega je katalog prikazoval e-knjige le ob izbiri vseh enot knjižnice in so zato lahko hitro spregledali, da ima knjižnica na voljo posamezen naslov tudi v elektronski verziji.

Na drugi strani več kot polovica anketiranih uporabnikov KITŠL ne pozna Biblosa. Ugotavljamo, da imata na neuporabo Biblosa glavni vpliv njegovo nepoznavanje in preferenca branja tiskanih knjig. Na tem mestu imajo pomembno vlogo knjižničarji, ki bi se morali bolj posvetiti promociji in učenju uporabe Biblosa.

Raziskavo smo izvajali v času pred zaprtjem knjižnic zaradi pandemije koronavirusa. V tem času se je marsikdo vseeno odločil za branje e-knjig, česar v normalnih okoliščinah ne bi počel. Tudi v KITŠL smo posvetili večjo pozornost promociji Biblosa, izobraževanju uporabnikov o njegovi uporabi, omogočili smo brezplačen vpis ter kupili večje število naslovov e-knjig. Posledično je močno narasla izposoja. Pričakujemo, da si bodo nekateri novi uporabniki Biblosa izposojali e-knjige tudi v prihodnje. Na tem mestu predlagamo novo raziskavo, ki bi preučila vpliv zaprtja knjižnic zaradi koronavirusa na izposajo tiskanih in e-knjig ter njihovo branje. Tudi po odprtju knjižnic namreč ni bilo večjega obiska, čeprav smo ga pričakovali glede na povpraševanje uporabnikov. Predlagamo še eno raziskavo, in sicer bi lahko preučili uporabo Biblosa med knjižničarji ter kako njihova uporaba vpliva na svetovanje uporabnikom v zvezi s portalom in e-knjigami. Epidemija koronavirusa je tudi ena od omejitev naše raziskave, saj smo zaradi tega predčasno zaključili z zbiranjem odgovorov. Druga omejitev je pristranskost odgovorov, čemur smo se poskušali izogniti tako, da so anketiranci sami izpolnili vprašalnike. Najprej smo odgovore zbirali osebno v knjižnici, a smo se zaradi majhnega odziva odločili, da vprašalnika objavimo na Facebookovi strani knjižnice ter jih pošljemo uporabnikom s seznama za obveščanje.

Ugotovitve raziskave so uporabne na več načinov. Predvsem v delu, kjer smo ugotovili, katere žanre e-knjig bi želeli, bodo izsledki uporabni za nabavno službo KITŠL kot vodilo pri nakupu in utemeljevanju porabe sredstev. Kot drugo bodo služila kot napotek za izboljšanje dela knjižničarjev. Verjamemo, da so izsledki zanimivi tudi za razvijalce Biblosa. Uporabniki večkrat omenjajo tehnične težave, kar pa ni v domeni KITŠL, ampak založbe Beletrina, ki upravlja portal Biblos.

7 NAVEDENI VIRI IN LITERATURA

- Arch, J. (2016). Ebooks in libraries: equal access to digital content? *Information Today*, 33(5), 1, 24–25.
- Beletrina (2020). *Biblos*. <https://www.biblos.si/>
- Biblos v letu 2019* [Neobjavljeno poročilo]. (b. d.). Beletrina.
- Breeding, M. (2017). The complicated story of ebooks in libraries. *Computers in Libraries*, 37(5), 16–18.
- Cumaoglu, G., Sacici, E., in Torun, K. (2013). E-book versus printed materials: preferences of university students. *Contemporary Educational Technology*, 4(2), 121–135. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1105550.pdf>
- Cuiñas, A. A. F., in Moreno, G. V. (2017). Ebook vs. printed books in Buenos Aires: The traditional book continues to resist. *DESIDOC Journal of Library and Information Technology*, 37(3), 199–204.
- Dusollier, S. (2015). A Manifesto for an e-lending limitation in copyright. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law*, 5(3), 213–229. <https://www.jipitec.eu/issues/jipitec-5-3-2014/4096/dusollier.pdf>
- Femc, M. (2018). *E-knjige kot izziv: primer Mestne knjižnice Ljubljana* [Magistrsko delo]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta. <https://repozitorij.uni-lj.si/Dokument.php?id=116771&lang=slv>
- IFLA principles of library e-lending*. (2013). International Federation of Library Associations. <https://www.ifla.org/files/assets/hq/topics/e-lending/principles-for-library-elending-rev-aug-2013.pdf>
- Kanič, I., Leder, Z., Ujčič, M., Vilar, P. in Vodeb, G. (2009). *Bibliotekarski terminološki slovar*. Zveza bibliotekarskih društev Slovenije. <https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/article/view/5949/5597>
- Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka. (2015). *Dokument o nabavni politiki Knjižnice Ivana Tavčarja Škofja Loka*. <https://www.knjiznica-skofjaloka.si/wp-content/uploads/2020/06/Dokument-o-nabavni-politiki-KIT-2015.pdf>
- Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka. (2020). *Knjižnica, prostor odprt za vsakogar*. https://www.knjiznica-skofjaloka.si/wp-content/uploads/2020/05/Letno_porocilo_KIT_2019_brosura-003.pdf
- Kovač, M. (2019). Rezultati raziskave KIB VI v primerjavi z norveško raziskavo bralnih navad 2018 ter založniškimi in knjižničnimi statistikami. V Rugelj, S. (ur.), *Knjiga in*

Pipan, A., Uporaba portala Biblos med uporabniki Knjižnice Ivana Tavčarja Škofja Loka. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

bralci VI, Bralna kultura in nakupovanje knjig v Sloveniji v letu 2019 (str. 51–78).

UMco.

https://www.jakrs.si/fileadmin/datoteke/Nova_spletna_stran/Novice_in_dogodki/Knjiga_in_bralci_VI_raziskava_lowres.pdf

Kozłowski, M. (20. 9. 2015). People are not reading the e-books they buy anymore. *Good e-Reader*. <https://goodereader.com/blog/e-book-news/people-are-not-reading-the-e-books-they-buy-anymore>

Kozłowski, M. (14. 5. 2018). Are e-books too expensive in 2018. *Good e-Reader*.

<https://goodereader.com/blog/e-book-news/are-ebooks-too-expensive-in-2018>

Lee, A. (2018). Physical and digital reading habits of adult singaporeans. *Journal of library administration*, 58(6), 629–643.

Lieu, A. in Zhao, D. (2019). How much of library digital content is checked out but never used? A call for refined lending models. *Electronic Library*, 37(2), 255–262.

Matulionyte, R. (2017). Lending e-books in libraries: is a technologically neutral approach the solution? *International Journal of Law and Information Technology*, 25(4), 259–282.

Mount, D. (2014). A review of public library e-lending models. Taalune; Bibnet;

Biblitheek.nl. <https://www.lmba.lt/sites/default/files/Rapporten-Public-Library-e-Lending-Models.pdf>

Perrin, A. (1. 9. 2016). *Book reading 2016*. Pew Research Center.

<https://www.pewresearch.org/internet/2016/09/01/book-reading-2016/>

Raine, L. in Zickhur, K. (22. 6. 2012). *Libraries, patrons, and e-books*. Pew Research Center.

<https://www.pewresearch.org/internet/2012/06/22/libraries-patrons-and-e-books/>

Razpet, M. (2017). BIBLOS. V Zwitter, S. in Bucik, N. (ur.), *E-gradiva kot bližnjica do uspeha? E-zbornik Bralnega društva Slovenije ob 12. strokovnem posvetovanju 8. septembra 2017* (str. 71–76). Bralno društvo Slovenije. [http://www.kss-ess.si/wp-content/uploads/2018/03/E-](http://www.kss-ess.si/wp-content/uploads/2018/03/E-GRADIVA_KOT_BLIZNJICA_DO_USPEHA_BDS2017.pdf)

[GRADIVA_KOT_BLIZNJICA_DO_USPEHA_BDS2017.pdf](http://www.kss-ess.si/wp-content/uploads/2018/03/E-GRADIVA_KOT_BLIZNJICA_DO_USPEHA_BDS2017.pdf)

Rupar, P. (2019). Primerjava vprašanj iz raziskav KIB V in KIB VI. V Rugelj, S. (ur.), *Knjiga in bralci VI, Bralna kultura in nakupovanje knjig v Sloveniji v letu 2019* (str. 9–29).

UMco.

https://www.jakrs.si/fileadmin/datoteke/Nova_spletna_stran/Novice_in_dogodki/Knjiga_in_bralci_VI_raziskava_lowres.pdf

Pipan, A., Uporaba portala Biblos med uporabniki Knjižnice Ivana Tavčarja Škofja Loka. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

Rea, A. (2019). Reading through the ages: compare all five generations of adult readers to ensure you're giving all your patrons what they want. *Library Journal*, 144(12), 16–20.

Rello, L. in Baeza-Yates, R. (2017). How to present more readable text for people with dyslexia. *Universal Access in the Information Society*, 16(1), 29–49.

Summers K. (2013). Adult reading habits and preferences in relation to gender differences. *Reference and User Services Quarterly*, 52(3), 243–429.

Throsby, D., Zwar, J. in Morgan, C. (2017). *Australian book readers: survey method and results*. Macquarie university, Department of economics.

<https://www.australiacouncil.gov.au/workspace/uploads/files/australian-book-readers-24-05-592762e0c3ade.pdf>

Vassiliou, M. in Rowley, J. (2008). Progressing the definition of “e-book.” *Library Hi Tech*, 26(3), 355–368.

Zamida, R. (2016). BIBLOS, slovenski servis za oddaljeno izposajo e-knjig. *Šolska knjižnica*, 25(1-2), 5–12.

8 PRILOGE

Priloga 1: Vprašalnik za uporabnike portala Biblos

Pozdravljeni,

Sem Anja Pipan. V okviru pripravništva v Knjižnici Ivana Tavčarja Škofja Loka pripravljam raziskavo o uporabi portala Biblos, ki je namenjen izposoji elektronskih knjig. Prosim vas za sodelovanje v kratki anonimni anketi.

1. Obkrožite trditev, ki drži za vas:
 - a) Berem samo elektronske knjige
 - b) Berem tiskane in elektronske knjige

2. Kje ste izvedeli za portal Biblos (*lahko izberete več možnosti*)?
 - a) V knjižnici
 - b) V medijih
 - c) Na socialnih omrežjih
 - d) Od sorodnikov, prijateljev, znancev
 - e) Na internetu
 - f) Drugje: _____

3. E-knjige berem na (*lahko izberete več možnosti*):
 - a) računalniku
 - b) tablici
 - c) pametnem telefonu
 - d) bralniku

4. Kako dostopate do Biblosa?
 - a) Prijavim se s svojimi podatki
 - b) Prijavim se s podatki druge osebe (npr. sorodnika, prijatelja)

5. Za kakšen namen uporabljate Biblos?
 - a) Za izposajo e-knjig
 - b) Na nakup e-knjig
 - c) Za nakup in izposajo e-knjig

6. Koliko e-knjig ste si preko Biblosa izposodili v zadnjem letu?
 - a) 0
 - b) 1-5
 - c) 6-10
 - d) 11 ali več

7. Katerega žanra e-knjig bi si želeli več v vaši knjižnici (*lahko izberete več možnosti*)?
 - a) Strokovno literaturo
 - b) Ljubezenske romane
 - c) Biografije in spomine
 - d) Kriminalke
 - e) Zgodovinske in pustolovske romane

- f) Domača branja
- g) Humor
- h) Otroške in mladinske knjige
- i) Drugo: _____

8. V kolikšni meri držijo za vas naslednje trditve?

	Drži	Delno drži	Ne drži
Knjižnica mi nudi dovolj naslovov e-knjig			
Knjižnica dovolj promovira Biblos			
Knjižničar mi ponudi e-knjige			
V knjižnici sam/-a vprašam po e-knjigah			
Preko Biblosa si izposodim knjige z dolgo čakalno vrsto			
Preko Biblosa si izposodim knjige, kadar je knjižnica zaprta			
Preko Biblosa si izposodim leposlovje			
Preko Biblosa si izposodim strokovno literaturo			
V knjižnici so mi pojasnili uporabo Biblosa			
Biblos sem se naučil/-a uporabljati sam/-a			
Seznanjen/-a sem z možnostjo izposoje bralnika			
Biblos je enostaven za uporabo			
Pri uporabi Biblosa nimam tehničnih težav			
Rok izposoje 14 dni mi zadošča			
Sočasno so mi dovolj štiri e-knjige			

9. Če imate še kakršen koli komentar ali mnenje o Biblosu, ga prosim napišite spodaj.

Za konec vas prosim še za nekaj demografskih podatkov, ki so pomembni za analizo.

I. Spol: M Ž

II. Vaša starost: _____ let

III. Zadnja dokončana stopnja izobrazbe:

- a) Osnovnošolska
- b) Poklicna
- c) Srednješolska
- d) Visokošolska
- e) Univerzitetna
- f) Magisterij
- g) Doktorat

VI. Vaš status:

- a) Srednješolec/-ka
- b) Študent/-ka
- c) Zaposlen/-a
- d) Brezposeln/-a
- e) Upokojenec/-ka
- f) Drugo: _____

Priloga 2: Vprašalnik za neuporabnike portala Biblos

Pozdravljeni,

Sem Anja Pipan. V okviru pripravništva v Knjižnici Ivana Tavčarja Škofja Loka pripravljam raziskavo o uporabi portala Biblos, ki je namenjen izposoji elektronskih knjig. Prosim vas za sodelovanje v kratki anonimni anketi.

1. Obkrožite trditev, ki drži za vas:
 - a) Berem samo tiskane knjige
 - b) Berem tiskane in e-knjige
 - c) Berem samo e-knjige
2. Poznate portal Biblos?
 - a) Da
 - b) Ne (*izpustite 3. vprašanje*)
3. Ali ste kdaj uporabljali portal Biblos (*če ste na 2. vprašanje odgovorili z DA*)?
 - a) Portal sem uporabljal/-a
 - b) Portal sem samo preizkusil/-a
 - c) Nikoli ga nisem uporabljal/-a
4. Kakšni so vaši razlogi za neuporabo portala Biblos? *Označite, v kolikšni meri za vas drži posamezna trditev.*

	Drži	Delno drži	Ne drži
Ne želim brati e-knjig			
Raje imam občutek fizične knjige v rokah			
Nimam ustrezne bralne naprave			
Premajhna ponudba e-knjig			
Prezahteven postopek izposoje e-knjige			
Tehnične težave			
Prekratek rok izposoje			
Omejitev na največ štiri izposojene e-knjige			

5. Če imate še kakršen koli komentar ali mnenje o Biblosu, ga prosim napišite spodaj.

Za konec vas prosim še za nekaj demografskih podatkov, ki so pomembni za analizo.

I. Spol: M Ž

II. Vaša starost: _____ let

III. Zadnja dokončana stopnja izobrazbe:

- a) Osnovnošolska
- b) Poklicna
- c) Srednješolska
- d) Visokošolska
- e) Univerzitetna
- f) Magisterij
- g) Doktorat

VI. Vaš status:

- a) Srednješolec/-ka
- b) Študent/-ka
- c) Zaposlen/-a
- d) Brezposeln/-a
- e) Upokojenec/-ka
- f) Drugo: _____

Priloga 3: Seznam 10 največkrat izposojenih naslovov po letih

	2017	2018	2019
1.	Tadej Golob: Jezero (46)	Tadej Golob: Jezero (49)	Bronja Žakelj: Belo se pere na devetdeset (85)
2.	Milena Miklavčič: Ogenj, rit in kače niso za igrače (35)	R. J. Palacio: Čudo (42)	Tadej Golob: Jezero (50)
3.	Jo Nesbø: Ščurki (35)	Paula Hawkins: Dekle na vlaku (29)	Milena Miklavčič: Ogenj rit in kače niso za igrače (33)
4.	Jo Nesbø: Netopir (26)	Jo Nesbø: Žeja (29)	Dan Brown: Izvor (30)
5.	Jo Nesbø: Taščica (26)	Catherine Bybee: Pregarjana do petka (25)	Jordan B. Peterson: 12 pravil za življenje (26)
6.	Jo Nesbø: Žeja (23)	Milena Miklavčič: Ogenj, rit in kače niso za igrače (21)	Arto Passilinna: Deset prisrčnih trmoglavk (25)
7.	R. J. Palacio: Čudo (21)	Catherine Bybee: Tvoja do torka (21)	Paula Hawkins: Pod gladino (24)
8.	Collen Hoover: Moj brezupni fant (21)	Tadej Golob: Kot bi luna padla na zemljo (19)	Jakob J. Kenda: Apalaška pot (22)
9.	Julie James: Nekaj na tebi (19)	Peter Jančič: Fake news (17)	K. A. Tucker: Zakopana voda (22)
10.	Tessa Afshar: Dragulj v pesku (17)	Jill Shalvis: Najslajša stvar (17)	R. J. Palacio: Čudo (21)

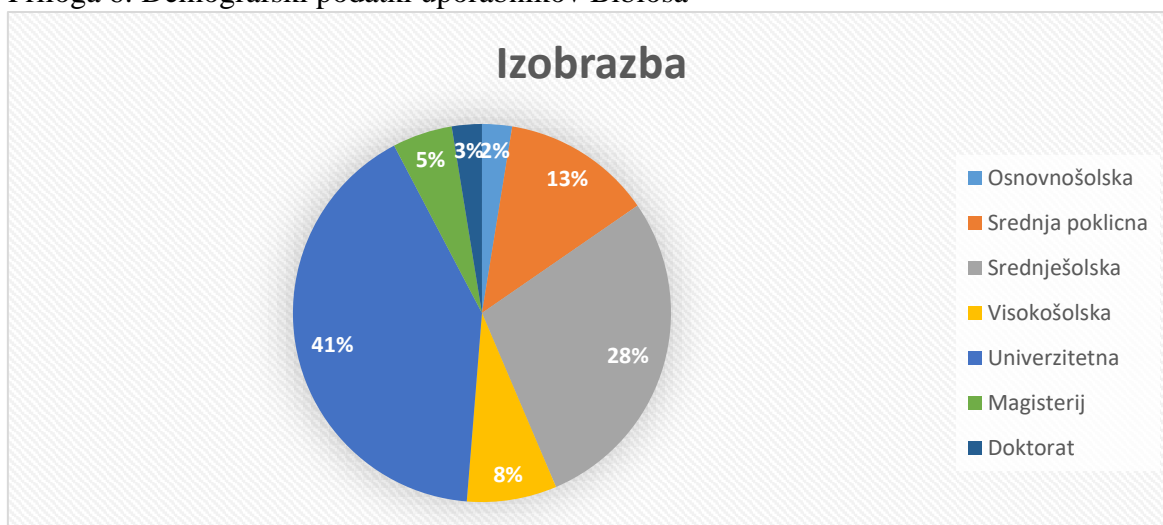
Priloga 4: Zastopanost žanrov glede na 50 največkrat izposojenih e-knjig po letih

	2017		2018		2019	
	Naslovi	Izposoje	Naslovi	Izposoje	Naslovi	Izposoje
Strokovna literatura	1 (2,0 %)	35 (5,1 %)	2 (4,0 %)	38 (4,9 %)	2 (4,0 %)	59 (6,6 %)
Kriminalni romani	11 (22,0 %)	251 (36,7 %)	11 (22,0 %)	204 (26,3 %)	9 (18,0 %)	197 (21,9 %)
Zgodovinski, pustolovski romani	2 (4,0 %)	15 (2,2 %)	1 (2,0 %)	10 (1,3 %)	2 (4,0 %)	22 (2,4 %)
Ljubezenski romani	17 (34,0 %)	200 (29,2 %)	26 (52,0 %)	365 (47,1 %)	24 (48,0 %)	334 (37,2 %)
Otroške in mladinske knjige	4 (8,0 %)	49 (7,1 %)	1 (2,0 %)	42 (5,4 %)	2 (4,0 %)	38 (4,2 %)
Biografije	5 (10,0 %)	36 (5,3 %)	3 (6,0 %)	46 (5,9 %)	1 (2,0 %)	13 (1,4 %)
Družbeni romani	7 (14,0 %)	61 (8,9 %)	3 (6,0 %)	37 (4,8 %)	5 (10,0 %)	145 (16,1 %)
Fantazijski romani	2 (4,0 %)	23 (3,4 %)	/	/	2 (4,0 %)	33 (3,7 %)
Humor	1 (2,0 %)	8 (1,2 %)	3 (6,0 %)	33 (4,3 %)	2 (4,0 %)	36 (4,1 %)
Domače branje	1 (2,0 %)	6 (0,9 %)	/	/	/	/
Potopisi	/	/	/	/	1 (2,0 %)	22 (2,4 %)
Skupaj	50 (100,0 %)	684 (100,0 %)	50 (100,0 %)	775 (100,0 %)	50 (100,0 %)	899 (100,0 %)

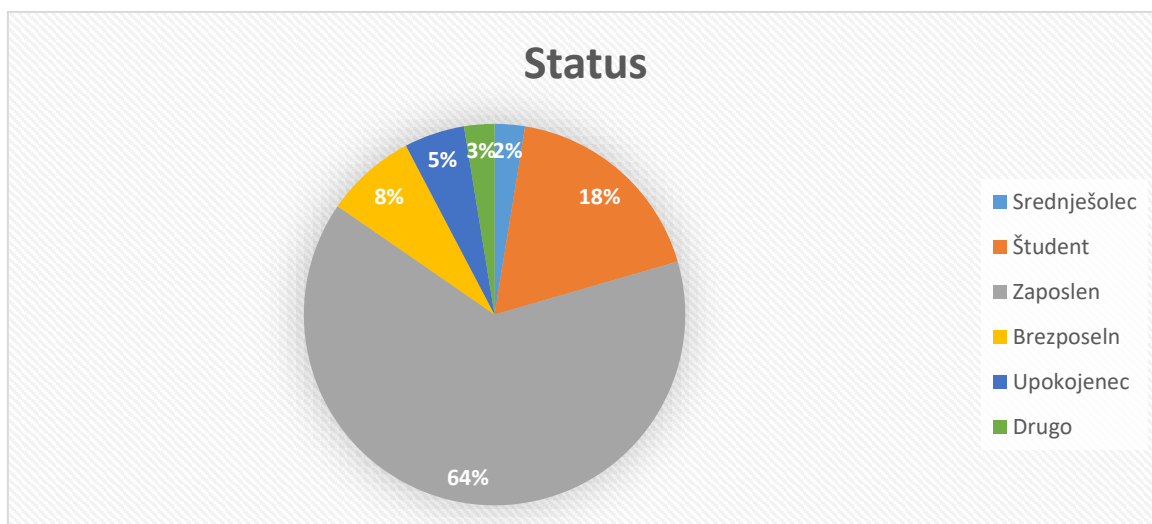
Priloga 5: Mnenje uporabnikov Biblosa

	Drži	Delno drži	Ne drži	Skupaj
Knjižnica dovolj promovira Biblos	8 (20,0 %)	18 (45,0 %)	14 (35,0 %)	40 (100,0 %)
V knjižnici so mi pojasnili uporabo Biblosa	16 (40,0 %)	9 (22,5 %)	15 (37,5 %)	40 (100,0 %)
Biblos sem se naučil/-a uporabljati sam/-a	30 (75,0 %)	9 (22,5 %)	1 (2,5 %)	40 (100,0 %)
V knjižnici sam/-a vprašam po e-knjigah	9 (22,5 %)	5 (12,5 %)	26 (65,0 %)	40 (100,0 %)
Knjižnica mi nudi dovolj naslovov e-knjig	6 (15,0 %)	15 (37,5 %)	19 (47,5 %)	40 (100,0 %)
Seznanjen/-a sem z možnostjo izposoje bralnika	17 (42,5 %)	8 (20,0 %)	15 (37,5 %)	40 (100,0 %)
Preko Biblosa si izposodim e-knjige z dolgo čakalno vrsto	16 (40,0 %)	9 (12,5 %)	15 (37,5 %)	40 (100,0 %)
Preko Biblosa si izposodim e-knjige, kadar je knjižnica zaprta	24 (60,0 %)	5 (12,5 %)	11 (27,5 %)	40 (100,0 %)
Biblos je enostaven za uporabo	25 (62,5 %)	13 (32,5 %)	2 (5,0 %)	40 (100,0 %)
Pri uporabi Biblosa nimam tehničnih težav	21 (52,5 %)	14 (35,0 %)	5 (12,5 %)	40 (100,0 %)
Rok izposoje 14 dni mi zadošča	21 (52,5 %)	10 (25,0 %)	9 (22,5 %)	40 (100,0 %)
Sočasno so mi dovolj 4 e-knjige	33 (82,5 %)	4 (10,0 %)	3 (7,5 %)	40 (100,0 %)

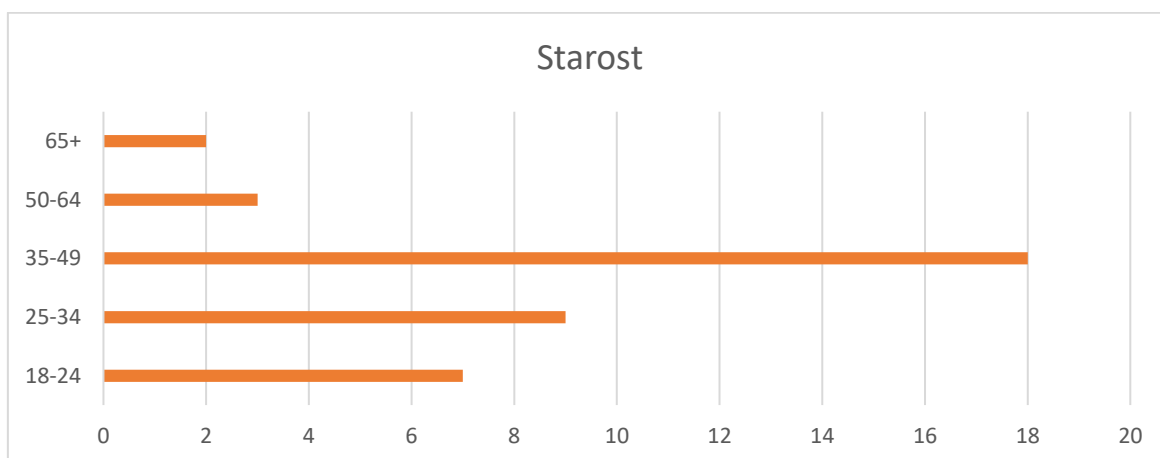
Priloga 6: Demografski podatki uporabnikov Biblosa

Slika 7: Izobrazbena struktura uporabnikov Biblosa

Slika 8: Status uporabnikov Biblosa

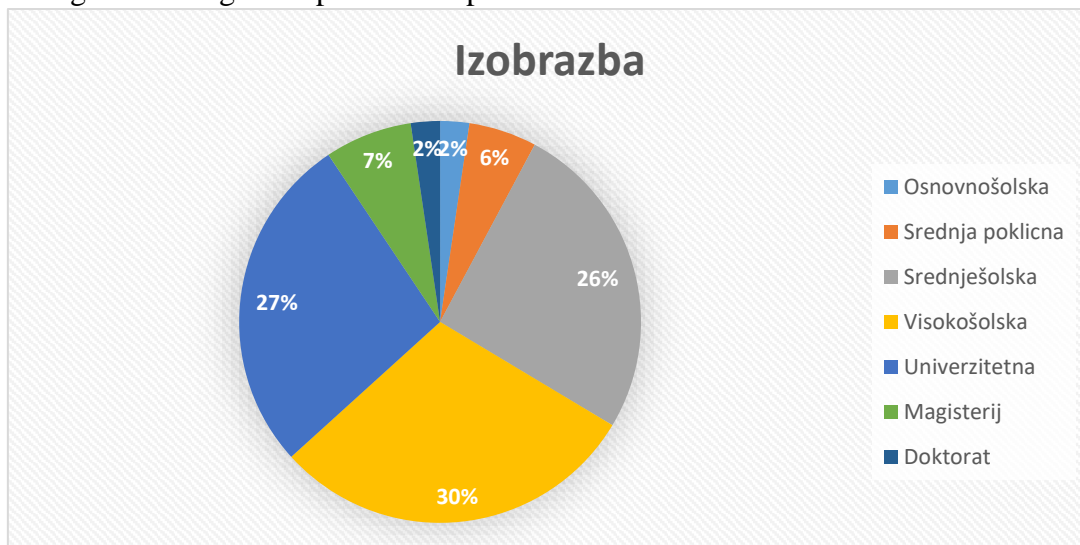

Slika 9: Starostna struktura uporabnikov Biblosa

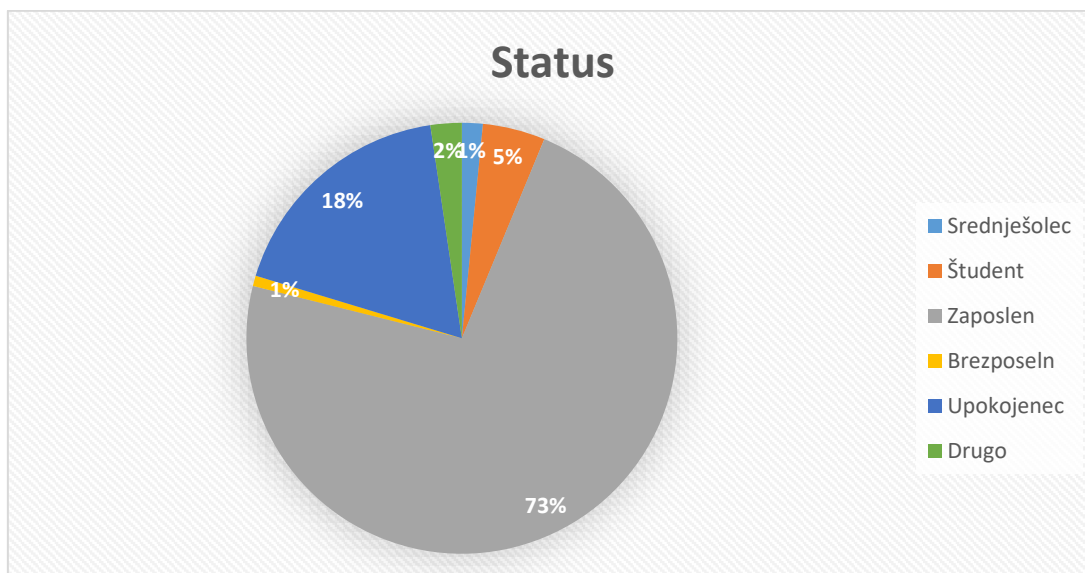
Priloga 7: Mnenje neuporabnikov Biblosa

	Drži	Delno drži	Ne drži	Nimam mnenja	Skupaj
Ne želim brati e-knjig	49 (38,3 %)	32 (25,0 %)	31 (24,2 %)	16 (15,5 %)	128 (100,0 %)
Raje imam občutek fizične knjige v rokah	101 (77,7 %)	21 (16,1 %)	4 (3,1 %)	4 (3,1 %)	130 (100,0 %)
Nimam ustrezne bralne naprave	51 (39,8 %)	27 (21,1 %)	45 (35,2 %)	5 (3,9 %)	128 (100,0 %)
Premajhna ponudba e-knjig	6 (4,7 %)	14 (11,1 %)	20 (15,7 %)	87 (68,5 %)	127 (100,0 %)
Prezahteven postopek izposoje e-knjig	3 (2,4 %)	13 (10,2 %)	27 (21,3 %)	84 (66,1 %)	127 (100,0 %)
Tehnične težave	8 (6,3 %)	17 (13,4 %)	36 (28,3 %)	66 (52,0 %)	127 (100,0 %)
Prekratek rok izposoje	7 (5,5 %)	9 (7,1 %)	23 (18,1 %)	88 (69,3 %)	127 (100,0 %)
Omejitev na največ štiri izposojene e-knjige	2 (1,6 %)	7 (5,5 %)	37 (29,1 %)	81 (63,8 %)	127 (100,0 %)

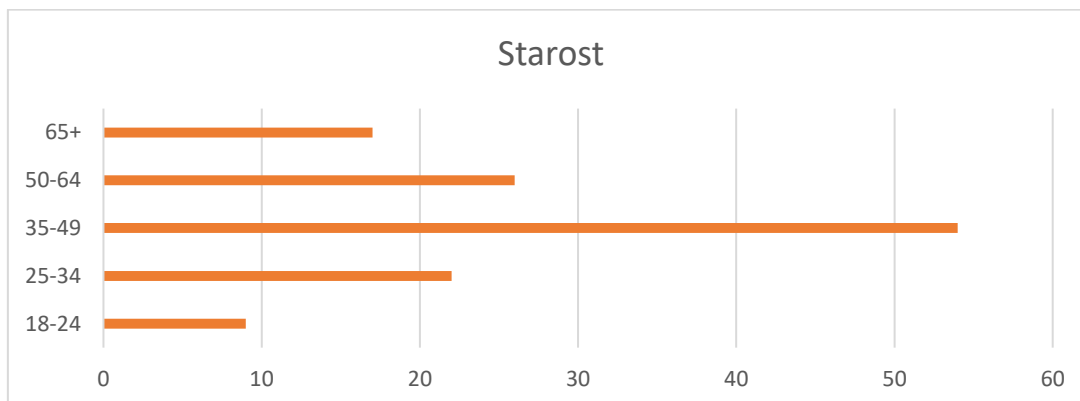
Priloga 8: Demografski podatki neuporabnikov Biblosa

Slika 10: Izobrazbena struktura neuporabnikov Biblosa

Slika 11: Status neuporabnikov Biblosa

Slika 12: Starostna struktura neuporabnikov Biblosa